

Pilar 3
SpareBank 1 SMN
2018

Innholdsfortegnelse

1. KAPITALDEKNINGSREGELVERKET	3
2. RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SMN.....	8
3. REGULATORISK KAPITALDEKNING (PILAR 1)	16
3.1 KREDITTRISIKO	20
3.1.1 Styring av kredittrisiko	21
3.1.2 Måling av kredittrisiko	22
3.1.3 Risikoklassifiseringssystemet	22
3.1.4 Sikkerheter og andre risikoreducerende tiltak	27
3.1.5 Validering.....	28
3.2 MARKEDSRISIKO	38
3.3 LIKVIDITETSRISIKO	39
3.4 OPERASJONELL RISIKO	41
4. ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2).....	44
4.1 OPPSUMMERING	44
4.2 KREDITTRISIKO	46
4.3 MARKEDSRISIKO	46
4.4 OPERASJONELL RISIKO	47
4.5 LIKVIDITETSRISIKO	47
4.6 EIERRISIKO	48
4.7 FORRETNINGSRISIKO	49
4.8 STRATEGISK RISIKO.....	50
5. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV	50

1. KAPITALDEKNINGSREGELVERKET

For å sikre at finansforetak er solide og robuste ovenfor svingninger og sjokk i økonomien, reguleres finansforetakene av finansielle myndigheter, blant annet med krav til kapitaldekning. Kapitaldekningsregelverket Basel I, som fokuserte på minimumskrav for risikovektet kapital, ble innført i 1988. Svakheter ved Basel I medførte at EUs direktiv for kapitaldekning, Basel II, ble innført i Norge i 1. januar 2007. Basel II ble innført som en videreføring og erstatning av Basel I, med det formål å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom bedre risikostyring og kontroll, mer risikosensitivt kapitalkrav, tettere tilsyn og mer informasjon til markedet. Basel II bygger på tre pilarer:

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 2: Krav til risikostyring og internkontroll, herunder krav til interne prosesser for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP). Formålet med prosessen er å gjennomføre en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av konsernets risikoprofil for å sikre at konsernet har tilstrekkelig kapital til å dekke risikoen forbundet med virksomheten. I tillegg skal foretakene ha en strategi for å opprettholde tilstrekkelig kapitalnivå.

Under Pilar 2 kan tilsynsmyndigheter stille krav til tilleggskapital, dersom de mener at øvrige kapitalkrav ikke godt nok fanger opp den underliggende risikoen i en institusjon. Finanstilsynet publisert høsten 2016 rundskriv 12/2016 «Finanstilsynets praksis for vurdering av risiko og kapitalbehov». Rundskrivet med vedlegg angir de metodene Finanstilsynet benytter for å kvantifisere Pilar 2 krav for ulike risikotyper.

Pilar 3: Pilar 3 er et myndighetsfastsatt krav til offentliggjøring av informasjon om kapital- og risikoforhold. Dette dokumentet gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 SMN og skal dekke krav til offentliggjøring av finansiell informasjon slik dette fremkommer av kapitalkravsforskriften del IX.

Etter finanskrisen i 2008 la EU-kommisjonen frem et forslag til nytt kapitalkravsdirektiv i EU, CRD IV. CRD IV bygger på de internasjonale anbefalingene i Basel III fra Baselkomiteen for banktilsyn, og inneholder blant annet skjerpede krav til ansvarlig kapital og krav til kapitalbuffere. For norske kredittinstitusjoner trådte CRD-IV i kraft fra og med juli 2014, med gradvis innføring frem til 1. juli 2016. Minimumskravet til ansvarlig kapital fra Basel I og II på åtte prosent videreføres i CRD IV, men kravene til ansvarlig kapital ble skjerpet. Videre ble det innført krav til ulike kapitalbuffere som går utover dette minstekravet og som til sammen utgjør kombinerte bufferkrav. For å unngå at forskjellen i kapitalbehov beregnet med interne modeller og standardmodeller skulle bli for stor ble det innført overgangsregler for minimum beregningsgrunnlag for IRB-banker (Basel I gulvet). Basel I gulvet er satt til 80 prosent av krav til ansvarlig kapital under Basel I-regelverk.

Pilar 1

Minimumskravet til kapitaldekning er 8 % av beregningsgrunnlaget. Minimumskravet til kapitaldekning kan oppfylles med inntil 2 % tilleggskapital og inntil 1,5 % i fondsobligasjon (hybridkapital). SMN har som mål å oppfylle minimumskravene gjennom maksimal bruk av fondsobligasjon og tilleggskapital. Videre ble det innført krav til ulike kapitalbuffere som går utover dette minstekravet og som til sammen utgjør kombinerte bufferkrav, og var på 8 % pr utgangen av 31.12.2018.

Kapitaldekningen beregnes som angitt i figuren nedenfor.

$$\frac{\text{Ren kjernekapital} + \text{Øvrig kjernekapital} + \text{Tilleggskapital}}{\text{Kredittrisiko} + \text{Markedsrisiko} + \text{Operasjonell risiko} + \text{Basel I gulv}} \geq 8\%$$

Figur 1 - kapitalkravsberegning

Figuren nedenfor viser de ulike metodene bankene kan benytte for å komme frem til beregningsgrunnlaget.

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode *)	Interne målmetoder	Sjablongmetoden
Avansert IRB-metode *)		AMA-metoden *)

*) Metodene krever godkjenning av Finanstilsynet

Figur 2 Metoder for beregning av beregningsgrunnlag

For banker som har tillatelse til å benytte interne målemetoder (Internal Rating Based Approach) for kredittrisiko, vil det at det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning for kredittrisiko være basert på bankens interne risikovurderinger. Dette vil gjøre det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning mer risikosensitivt, slik at kapitalkravet i større grad vil samsvare med risikoen i de underliggende porteføljer.

Ved bruk av Avansert IRB-metode beregnes risikoparametrene misligholdssannsynlighet (PD), konverteringsfaktor (KF) som benyttes for å fastsette eksponering ved mislighold (EAD) samt tapsgrad (LGD) ved bruk av egne modeller. Disse parametrene benyttes for beregning av kapitalkravet.

Implementering av kapitaldekningsregelverket i SpareBank 1 SMN

SpareBank 1 SMN har fått godkjenning av Finanstilsynet til å benytte interne målemetoder (Internal Rating Based Approach) for kredittrisiko fra og med 2007. SMN mottok tillatelse til å anvende AIRB-metode på foretaksporteføljen i februar 2015.

Datterselskapet SpareBank 1 SMN Finans AS har implementert PD-baserte kredittmodeller for porteføljeoppfølging og implementerte i 2011 også PD-modeller for anvendelse i innvilgelsesprosessen. Selskapet bygger erfaring med modellene, og vil vurdere en senere overgang til IRB-metoden, og porteføljen rapporteres derfor etter standardmetoden inntil videre. Selskapets hovedvirksomhet er leasingfinansiering samt billån med salgspant.

Figuren nedenfor viser de hovedmetodene som SpareBank 1 SMN bruker ved beregning av kapitalkravene for henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

Risikotype	Område	Metode
Kredittrisiko	Stater	Standardmetode
	Institusjoner	Standardmetode
	Borettslag, lag og foreninger	Standardmetode
	Foretak – morbank	IRB-avansert
	Massemarked – morbank	IRB-massemarked
	SpareBank 1 SMN Finans	Standardmetode
	SpareBank 1 SMN Invest	Standardmetode
	Allegro Forvaltning	Standardmetode
	Massemarked – SpareBank 1 Boligkreditt	IRB-massemarked
	Foretak – SpareBank 1 Næringskreditt	Standardmetode
	Foretak – BN Bank	IRB-avansert
	Massemarked – BN Bank	IRB-massemarked
	Markedsrisiko	Egenkapitalrisiko – morbank
Gjeldsrisiko – morbank		Standardmetode
Valutarisiko – morbank		Standardmetode
Døtre og andre deleide selskap		Standardmetode
Operasjonell risiko	Morbank	Sjablongmetode
	Døtre og tilknyttede selskaper	Basismetode

Figur 3 - beregningsmetoder SMN-konsernet

SpareBank 1 SMN har eierandeler i følgende selskaper per 31.12.2018:

- SpareBank 1 Boligkreditt AS 20,7 %
- SpareBank 1 Næringskreditt AS 33 %
- BN Bank ASA 33 %
- SpareBank 1 Kredittkort AS 17,4%

SpareBank 1 SMN sin andel av kapitalkravet til disse selskapene konsolideres inn i SpareBank 1 SMNs kapitaldekningsrapportering basert på konsernets eierandel. SpareBank 1 SMN eier også 19,5 prosent av SpareBank 1 Gruppen. Den del av investeringen som overstiger 10 % av ren kjernekapital går til fradrag i SpareBank 1 SMNs rene kjernekapital. Den delen av investeringen som inngår i den rene kjernekapitalen har en risikovekt på 250 %.

Kombinerte bufferkrav

I tillegg til minimumskravet om ansvarlig kapital på 8 % er norske banker pålagt kombinerte bufferkrav som skal oppfylles med ren kjernekapital. Bufferkravene er sammensatt som følger:

- Krav om bevaringsbuffer (2,5 %)
- Krav om systemrisikobuffer (3 %)
- Krav om motsyklisk buffer (0-2,5 %)

- Krav om buffer for systemviktige institusjoner (1-2 %)

Kravet til bevaringsbuffer på 2,5 % av bankens beregningsgrunnlag gjelder alltid, og formålet er å sikre at bankene bygger kapital i gode tider, for å hindre at kapitalen faller under minimumskravet i nedgangsperioder. Systemrisikobufferen skal dempe langsiktig ikke-syklisk eller makrorisiko.

Systemrisikobuffer (3 prosent): Systemrisiko kan defineres som en risiko for at finansiell ustabilitet gir forstyrrelser i tilbudet av finansielle tjenester av et omfang som kan gi betydelige negative virkninger på produksjon og sysselsetting. Systemrisikobufferen på tre prosent skal dempe de negative virkningene ved finansiell ustabilitet.

Motsyklisk buffer skal dempe effektene av sykliske variasjoner ved at institusjonene må bygge opp ekstra bufferkapital i perioder med særlig sterk kredittvekst. Det legges til grunn at denne bufferen ikke skal brukes til finstilt makroøkonomisk styring fra Norges Banks side. Nivået fastsettes av Finansdepartementet etter råd fra Norges Bank, og størrelsen på bufferen avhenger av konjunktursituasjonen.

Formålet med den motsykliske kapitalbufferen er å gjøre institusjonene mer solide og robuste overfor utlånstap i en framtidig lavkonjunktur og dempe faren for at bankene skal bidra til å forsterke en eventuell nedgangskonjunktur ved å redusere sin kredittgivning. Økning av motsyklisk buffer skjer med en 12 måneders varslingsfrist. Reduksjon av motsyklisk buffer kan gjennomføres umiddelbart. Motsyklisk buffer er 2 % per 31.12.18, og vil bli økt til 2,5 % med virkning fra 31.12.19

Bufferkrav for systemviktige institusjoner (SIFI) 2 %. Bufferen skal redusere sannsynligheten for vanskeligheter hvor en avvikling av en institusjon kan medføre finansiell ustabilitet og betydelige forstyrrelser i realøkonomien. I all hovedsak er det institusjoner med en forvaltningskapital på minst 10 prosent av Fastlands-Norges BNP, eller en andel av utlånsmarkedet på minst fem prosent, som defineres som systemviktig. SMN er ikke definert som systemviktig ved utgangen av 2018. Finanstilsynet sendte 19. oktober 2018 brev til Finansdepartementet med forslag om at SpareBank 1 SMN skal defineres som SIFI.

Pilar 2 – Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging

Pilar 2 stiller krav til bankens prosess for å vurdere sin totale kapital i forhold til risikoprofil og en strategi for å opprettholde sitt kapitalnivå, ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process). ICAAP omfatter risikotyper som ikke er dekket av pilar 1, og skal være fremoverskuende. I tillegg definerer pilar 2 Finanstilsynets tilsynsprosess.

Tilsynsmyndighetene skal gjennomgå og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehov og strategier. I tillegg skal tilsynsmyndighetene overvåke og sikre overholdelse av de myndighetspålagte kapitalkravene. Tilsynsprosessen skal følge kravene til Supervisory Review and evaluation Process (SREP), og kan munne ut i et individuelt Pilar 2 tillegg. Finanstilsynet har publisert beskrivelser av de modeller og metoder de benytter i sin fastsettelse av Pilar 2 tillegg¹. Finanstilsynet definerer i sin tilnærming at kapitalkrav knyttet til overgangsreglene er et selvstendig krav, som ikke kan brukes til å dekke andre risikotyper under Pilar 2.

Finanstilsynet fastsatte i 2016 individuelle krav til Pilar 2-tillegg på 2,1 % for SMN. Finanstilsynet fastsetter pilar 2 tillegg for SMN hvert annet år, og Finanstilsynets pilar 2 tillegg ble redusert til 1,9 % med virkning fra 2019.

Dersom banken kommer i brudd på de kombinerte bufferkravene må det fremlegges en kapitalplan for Finanstilsynet i løpet av fem virkedager. Bankene kan fortsatt drive sin virksomhet, men et brudd vil medføre begrensninger i disponering av årsresultat.

SpareBank 1 SMN har et mål for ren kjernekapital på 15 % pr 31.12.2018. Dette gir en ledelsesbuffer på 0,9 % i forhold til samlede Pilar 1-krav som pilar 2 tillegg. Bankene vurderer at denne bufferen er tilstrekkelig til å fange opp svingninger i resultat og vekst som kan påvirke ren kjernekapital samt beregningsgrunnlag.

¹ http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Rundskriv/2016/2_kvartal/Finanstilsynets-praksis-for-vurdering-av-risiko-og-kapitalbehov/

Pilar 3 – Offentliggjøring av informasjon

Rapporteringskravet i forhold til Pilar 3 fremgår av kapitalkravsforskriftens del IX, kapittel 45 og 46. Formålet med Pilar 3 er å supplere minimumskravene i Pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølging i Pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, å vurdere institusjonens risikostyring, risikomåling og kapitaldekning.

Baselkomiteen har publisert reviderte krav til Pilar 3-rapportering som skal implementeres innen utgangen av 2016. De reviderte kravene er p.t. ikke gjennomført i EU.

SpareBank 1 SMN publiserer utfyllende analyser og datagrunnlag kvartalsvis gjennom ”Supplementary Information”.

Innføring av et uvektet kjernekapitalkrav (Leverage Ratio)

Innføring av et uvektet kjernekapitalkrav skal virke som et supplerende kapitalmål til det risikovektede kapitalkravet. En uvektet kjernekapitaldekning kan gi nyttig informasjon om den risikovekten som benyttes, og i siste instans være en «back stop» hvis det er benyttet svært lave risikovekter. Norske banker har, sammenlignet med flere av sine internasjonale konkurrenter, høye risikovekter, og dermed en lavere rapportert kapitaldekning.

Kravet til uvektet kjernekapitalandel er satt til 3% med virkning fra 30. juni 2017. Alle banker skal i tillegg ha en buffer på ytterligere 2 %. Kravet for SMN er derfor på 5 %.

Ved utgangen av 2018 var konsernets uvektede kjernekapitalandel på 7,4 %, opp fra 7,2 % pr utgangen av 2017. Styret har vedtatt et minimumsnivå på uvektet kjernekapitalandel på 5 %.

Ved beregning av uvektet kapitalkrav skal konsolideringsreglene for kapitaldekningsregelverket anvendes. For SMN vil det medføre at man foretar proporsjonal konsolidering av tilknyttede selskap. I tillegg til den kapitaldekningsmessige konsoliderte balansen skal det foretas justeringer for off-balance poster. Ved utgangen av 2018 var eksponeringsmålet for SMN på 223,9 mrd NOK.

Tellende kjernekapital var 16.472 mill NOK.

Kvantitative likviditetskrav

Innføring av likviditetskrav (LCR)

Finansinstitusjoner møter stadig strengere krav for å ha en tilstrekkelig likviditetsbuffer for å overleve perioder med stort stress. LCR (Liquidity Coverage Ratio) har store likhetstrekk med tradisjonelle likviditetsindikatorer, men stiller strenge krav til hva som kvalifiserer som likvide aktiva. I hovedsak inngår kontanter, statspapiere og svært likvide aktiva (i dette tilfelle definert som obligasjoner med fortrinnsrett og godt ratede industriobligasjoner). Disse aktivaene skal dekke en netto negativ kontantstrøm i en stresset periode på 30 dager. I stresset inngår både balanse og off-balanceposter.

Innføring av krav om langsiktig finansiering (NSFR)

I etterkant av finanskrisen har fokus i større grad rettet seg mot løpetiden på bankens finansiering. Gjennom etablering av dette nøkkeltallet skal en sikre at bankens eiendelsside i balansen er tilstrekkelig langsiktig og stabilt finansiert, i dette tilfellet definert som finansiert med løpetider over ett år. Kravet forventes innført i 2018.

2. RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SMN

Risiko- og kapitalstyringen skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse.

Risikostyringen skal videre sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning.

Dette skal oppnås gjennom:

- En sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risiko- og kapitalstyring
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen og risikokostnadene, og gjennom dette å skape et bedre beslutningsgrunnlag
- Å tilstrebe god kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi
- Å unngå uventede negative hendelser som kan være ødeleggende for konsernets drift og omdømme i markedet

SpareBank 1 SMN har som mål å opprettholde en moderat risikoprofil, og å ha en så høy kvalitet i sin risikooppfølging at ingen enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad. Rammeverket for fastsettelse av konsernets risikoprofil skal gi en helhetlig og balansert oversikt over den risiko virksomheten er eksponert for og består av utsagn som definerer konsernets risikovilje innenfor vesentlige risikoområder. Risikovilje defineres som ønsket risikoeksponering-/profil ut fra et inntjenings- og tapsperspektiv. Bankens risikoprofil er kvantifisert gjennom mål for rating, konsentrasjon, risikojustert avkastning, misligholdssansynlighet, tapsgrader, forventet tap, nødvendig økonomisk kapital, regulatorisk kapitaldekning samt forventede likviditetsmessige regulatoriske krav.

Prinsippene for risikostyring i SpareBank 1 SMN er fastsatt i bankens risikostyringspolicy. Banken legger stor vekt på å identifisere, måle, styre og følge opp sentrale risikoer for å sikre at konsernet utvikler seg i tråd med vedtatt risikoprofil og strategier

Konsernets risiko tallfestes blant annet gjennom beregninger av forventet tap og behov for risikojustert kapital (økonomisk kapital) for å kunne dekke uventede tap. Forventet tap beskriver det beløpet man statistisk må forvente å tape i en 12 måneders periode. Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Styret har vedtatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av alle mulige uventede tap.

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av forventet tap og for risikojustert kapital, men beregningen forutsetter likevel i noen tilfeller bruk av ekspertvurderinger. For risikotyper hvor det ikke finnes anerkjente metoder for å beregne kapitalbehov, legger banken vekt på å definere rammer for styring av risikoen som sikrer at sannsynligheten for at en hendelse inntreffer er svært lav.

Avkastningen på risikojustert kapital er et av de viktigste strategiske resultatmålene i den interne styringen av SpareBank 1 SMN. Dette innebærer at forretningsområdene tildeles kapital i henhold til den beregnede risikoen ved virksomheten, og at det foretas en løpende oppfølging av kapitalavkastningen. Beregningene av risikojustert kapital gjør det mulig å sammenligne risiko på tvers av risikogrupper og forretningsområder. Til dette formålet har banken implementert EVA-beregninger (Economic Value Added) for å følge den risikojusterte lønnsomheten i forretningsområdene. I tillegg måles og følges risikoen opp gjennom måling av blant annet rammebruk og viktige porteføljerisikomål.

Konsernets overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av Risk Management, som er uavhengig av de enkelte forretningsområdene i konsernet.

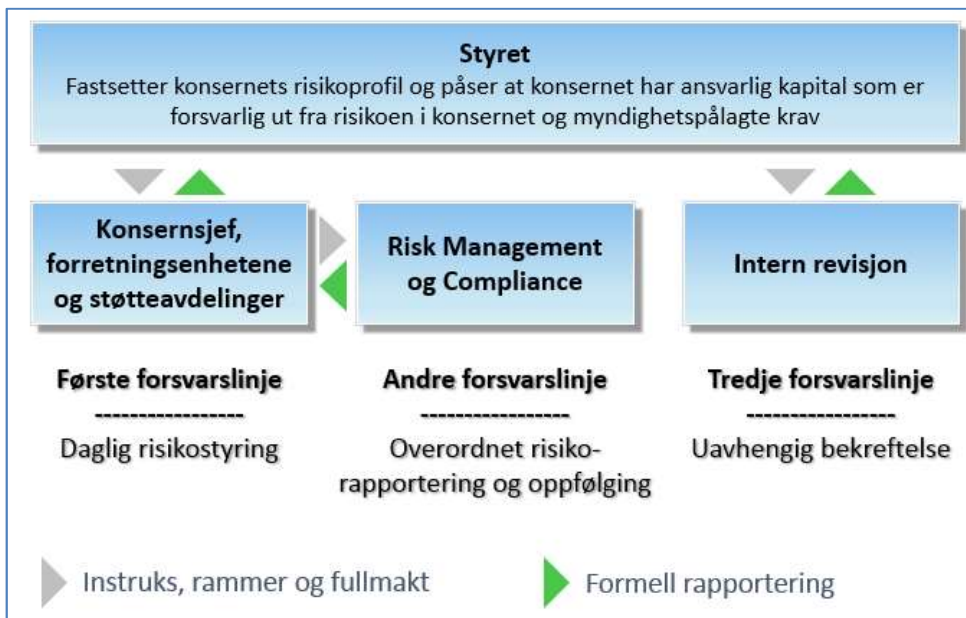
ANSVAR FOR RISIKOSTYRING OG KONTROLL

Risikostyring og kontroll er en del av SpareBank 1 SMN sin virksomhetsstyring som er beskrevet i kapitlet "Eierstyring og selskapsledelse" i årsrapporten. Konsernets kontroll- og styringsmodell tar sikte på uavhengighet i risikorapporteringen, hvor ansvar og roller i den daglige risikostyringen er vektlagt. SpareBank 1 SMN har

gjennom flere år lagt ned store ressurser i å utvikle effektive risikostyringsprosesser for å identifisere, måle og styre risiko.

I prosessen for risiko- og kapitalstyring er organisasjonskulturen selve grunnmuren som de andre elementene bygger på. Organisasjonskulturen omfatter ledelsesfilosofi, lederstil og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak.

Konsernet legger vekt på en kontroll- og styringsstruktur som fremmer målrettet og uavhengig styring og kontroll.

Figur 4 - roller og ansvar i risikostyringen

Risikostyringsprosessen i SMN deles inn i følgende funksjoner:

- en utøvende funksjon (inkluderer både linje (kundeansvar) og stab (styring/støtte/kontroll))
- en uavhengig overvåkingsfunksjon (Risk Management og Compliance)
- en uavhengig bekreftelsesfunksjon (intern revisjon)

Denne kontroll- og styringsmodellen skal sikre uavhengighet i beslutning og rapportering, og ansvar og roller i den daglige risikostyringen er vektlagt spesielt. Et viktig prinsipp er at risikostyringsprosessen er en integrert del av den daglige virksomheten. Risk Management og compliance-funksjonen fjerner ikke noe av resultatenhetenes ansvar for god risikostyring.

Et viktig fundament i en effektiv risikostyring vil være en sterk risikokultur, som kjennetegnes ved høy bevissthet om risiko og risikostyring i hele konsernet. Et slikt grunnlag innebærer at enhver medarbeider har en god forståelse for sin egen virksomhet og handlinger, og de risikoer som er forbundet med dette. Ansvaret for risikostyring er delt mellom styret, konsernledelsen og linjeledelsen.

Bankens risikostyringsprosess tar utgangspunkt i styrevedtatte strategier for overordnet risikostyring samt vurdering av kapital situasjon som definerer risikoappetitt samt økonomisk kapasitet for risikoeksponering.

Videre vedtas risikostyringsstrategier for ulike risikotyper, samt strategier for de ulike forretningsområdene som oversetter risikoappetitt og ambisjoner til konkrete mål.

Det legges vekt på at forretnings- og risikostyringsstrategiene er godt avstemt. Løpende utvikling i forhold til forretningsmessig måloppnåelse rapporteres til styret på månedsbasis gjennom blant annet konsernsjefens målekort, regnskapsrapportering samt statusrapporter fra forretningsenhetene. Dette danner grunnlaget for at styret kan vurdere om enhetene når sine forretningsmessige mål.

Styret mottar kvartalsvise risiko- og compliancerapporter som gir styret grunnlag for å påse at aktivitetene gjennomføres innenfor den risikoprofil som styret har vedtatt.

Videre bekrefter internrevisjonen at aktivitetene er gjennomført innenfor det rammeverk for internkontroll som er etablert, samt at dette rammeverket er hensiktsmessig. Internrevisjonen møter styrets risikoutvalg i forkant av styrebehandlingen for å gjennomgå funn og observasjoner.

Styringsystemer

Banken har utviklet en applikasjonsportefølje av styringsystemer som er distribuert til alle ledere i banken.

Flere av ledelsesinformasjonssystemene er sentrale i avlesing, analyse, dokumentasjon, rapportering og lagring av informasjon knyttet til både sentrale parameter i konsernets IRB-system, samt oppfølging av forbedringstiltak. De viktigste systemene i denne sammenheng er:

LIS-systemer, som utvikles for hver divisjon, og som har med sentrale indikatorer som er tett knyttet til IRB-systemet. Som f. eks risikojustert avkastning, andel høyrisiko, kredittkvalitet og mislighold

Porteføljestyringssystemet (PorTo), som er konsernets system for å avlese og rapportere sentrale risikoparametre knyttet til utlånsaktiviteten, herunder:

- Misligholdssannsynlighet (PD)
- Tapssannsynlighet gitt mislighold (LGD)
- Eksponering gitt mislighold (EAD)
- Forventet tap (EL)
- Uventet tap (UL)
- Risikojustert avkastning (RARORAC)
- Tapsutsatte engasjementer

Porteføljestyringssystemet gir også oversikt over faktisk migrasjon og grunnlagsdata for validering og stresstesting. Systemet er fleksibelt, og det er enkelt for den enkelte bruker å eksportere data over i regneark for å gjøre sensitivetsanalyser og what-if analyser på egen portefølje.

Porto benyttes også som utgangspunkt for budsjettering og fastsettelse av kredittstrategiske mål for kommende periode.

Styret i SpareBank 1 SMN har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra strategisk målbylde, vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Styret fastsetter de overordnede målsettingene relatert til risikoprofil og avkastning. Styret fastlegger videre overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risiko- og kapitalstyringen i konsernet, samt etiske retningslinjer som skal bidra til høy etisk standard. Videre skal styret påse at ledelsen sørger for en hensiktsmessig og effektiv risikostyringsprosess i samsvar med lover, forskrifter, vedtekter og prinsipper beskrevet i dette dokument, samt fastsette beredskaps- og kontinuitetsplaner for å sikre at driften kan videreføres og tap begrenses ved vesentlige uforutsette hendelser.

Styrets arbeid er nedfelt i en årsplan som oppdateres årlig. Dette sikrer at styret har tilstrekkelig tid til og fokus på sentrale oppgaver.

Styret har egne utvalg for risikostyring, revisjon og godtgjøring. Risikoutvalget er et forberedende organ for styret i saker som vedrører konsernets risikostyring og internkontroll, mens revisjonsutvalget forbereder saker som vedrører finansiell informasjon og internkontroll knyttet til denne. Utvalgene består av de samme fire medlemmene utgått av styret, Godtgjøringsutvalget skal tilsvarende bistå styret i dets arbeid med ansettelsesvilkår for konsernsjef, samt når det gjelder hovedprinsipper og strategi for kompensasjon av det øverste ledersjikt i konsernet. Godtgjøringsutvalget består av tre styremedlemmer.

Konsernsjefen har ansvaret for risikostyringen. Dette betyr at Konsernsjef er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer, og at risikoeksponeringen overvåkes. Konsernsjefen er også ansvarlig for delegering av fullmakter, samt rapportering til styret.

Forretningsområdene har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller konsernsjef.

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til Konsernsjef. Avdelingen har ansvaret for konsernets risikomodeller og for videreutvikling av effektive risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for uavhengig risikovurdering, risikorapportering og den overordnede risikoovervåking.

Compliance-funksjonen er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Funksjonen identifiserer, vurderer og gir anbefalinger, samt overvåker og rapporterer innenfor regulatoriske rammeverk som gjelder SpareBank 1 SMN.

Kredittutvalg. Konsernet har for et sentralt konsernkredittutvalg og et kredittutvalg for SMB-kunder. Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver med:

- vurdering av låne- og kredittsøknadene, inkl. fornyelser av engasjement, i henhold til gjeldende kredittstrategi, kredittpolitikk, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner
- legge spesiell vekt på avdekking av risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foreta en egen selvstendig kredittrisikovurdering
- forsikre seg om at konsekvensene for konsernet av de ulike risikoer er klarlagt

Spesialengasjement. Banken har en egen avdeling for spesialengasjement som bistår kundenheten i behandlingen av kunder hvor det er åpenbart, eller anses overveiende sannsynlig, at kunden ikke vil kunne betjene sine forpliktelser uten at det iverksettes tiltak ut over ordinær oppfølging.

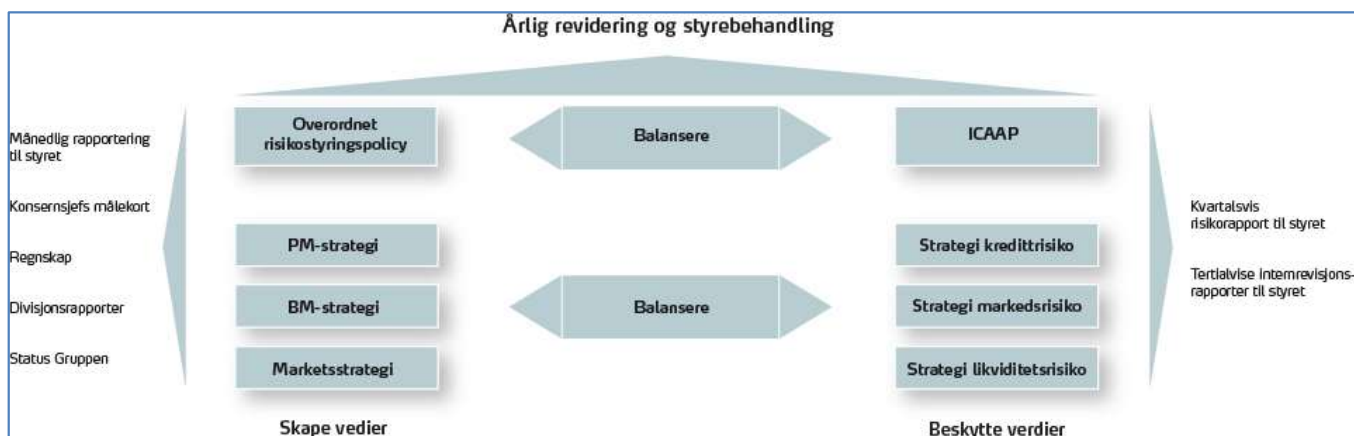
Kredittutvalg for kredittsikring (KUR). Det er etablert et eget kredittutvalg for kredittsikring (KUR) som skal ha hovedfokus på risikoutsatte engasjement. Utvalget behandler saker definert på sentral watch-list, og omfatter i hovedsak engasjementer over kr. 50 mill.

Valideringskomité. Valideringskomiteen gjennomgår minimum årlig valideringen av bankens IRB-modeller. Komiteen behandler også forslag om implementering av ny- og videreutviklede versjoner av bankens IRB-modeller. Komiteen innstiller overfor bankens styre, som fatter endelig vedtak.

Balansekomiteen har ansvaret for behandling av saker i tilknytning til kapitalstruktur og likviditetsrisiko, markedsrisiko, internprising av kapital og etterlevelse av rammer fastsatt av styret.

Internrevisjonen er et redskap for styret og administrasjonen som overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Konsernets internrevisjon utføres av ekstern leverandør, og dette sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Internrevisjonen rapporterer organisasjonsmessig til styret. Rapporter med eventuelle anbefalinger om forbedringer i konsernets risikostyring, blir kontinuerlig gjennomgått.

Internrevisjonen skal regelmessig og minimum årlig revidere IRB-systemet, herunder modellene som ligger til grunn for beregning av risikoparameterne, anvendelse og etterlevelsen av forskrift om kapitalkrav. Det er selskapet KPMG som utfører internrevisjonen i konsernet.

Figur 5 - oversikt over sammenhenger forretningsstrategier og risikostrategier

KAPITALSTYRING

SpareBank 1 SMN har en målrettet prosess for kapitalstyring som i størst mulig grad skal sikre:

- En effektiv kapitalanskaffelse og kapitalanvendelse i forhold til konsernets strategiske mål og vedtatte forretningsstrategi.
- Konkurransedyktig avkastning.
- En tilfredsstillende kapitaldekning ut fra valgt risikoprofil.
- Konkurransedyktige vilkår og en god langsiktig tilgang på innlån i kapitalmarkedene.
- At konsernet minimum klarer å opprettholde nåværende internasjonale ratinger.
- Utnyttelse av vekstmuligheter i konsernets definerte markedsområde.
- At ingen enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

Det er en langsiktig målsetting at innenfor den vedtatte forretningsstrategien skal den risikjusterte kapitalen i størst mulig grad allokeres til de områdene som gir høyest risikjustert avkastning.

Gjennom lovverket er SpareBank 1 SMN underlagt et regelverk for minstekrav til kapitaldekning og soliditet. CEBS (Committee of European Banking Supervisors) har gitt retningslinjer for tilsynsmyndigheter når de skal vurdere institusjonenes prosesser for styring av risiko og kapitalbehov i form av en ICAAP-prosess (Internal Capital Adequacy Assessment Process).

Som en integrert del av sin risikostyringspolicy har SpareBank 1 SMN etablert en kapitalallokeringsprosess (ICAAP) for å sikre at banken til enhver tid har en tilstrekkelig ansvarlig kapital i forhold til valgt risikoprofil. Videre skal prosessen sikre en effektiv kapitalanskaffelse og – anvendelse. Banken har utarbeidet en recoveryplan for håndtering av soliditet- og likviditetssituasjonen i tilfelle konsernet skulle komme i en situasjon med et sterkt press på den rene kjernekapitaldekningen, og i perioder med urolige finansmarkeder. Det foretas løpende målinger av KRI-er (Key Risk Indicators) for å fange opp signaler som tilsier at banken beveger seg mot definerte trigger-nivåer. Mulige tiltak er identifisert og kvantifisert.

Kapitalstyringsprosessen skal:

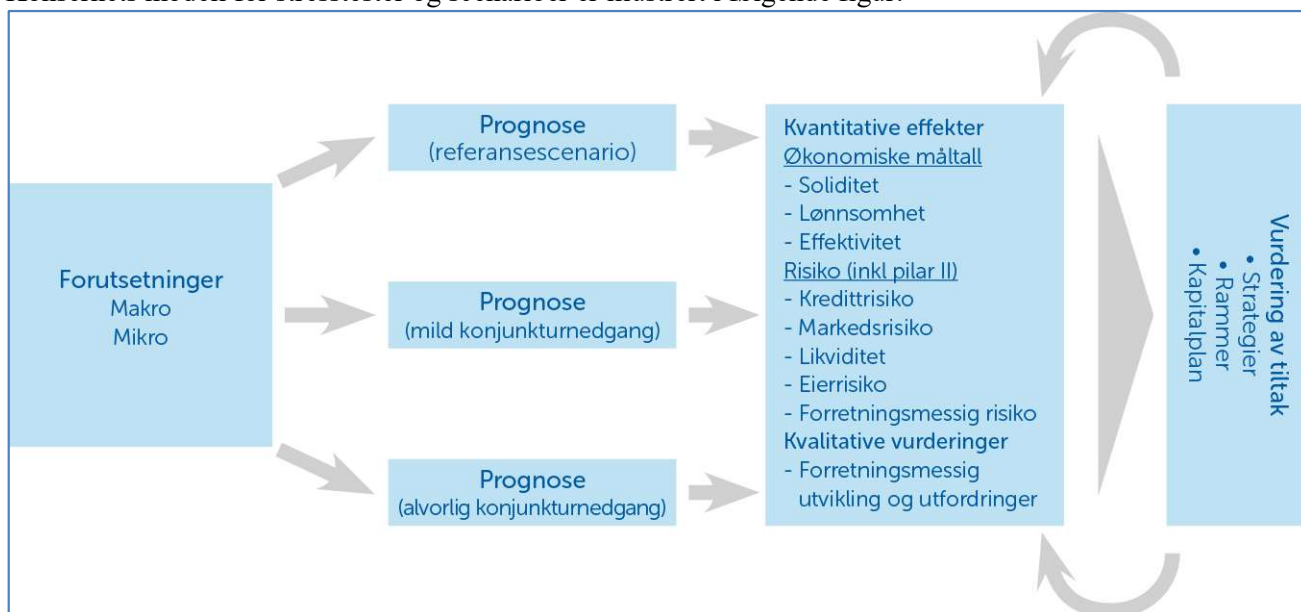
- være risikodrevet og omfatte alle vesentlige typer risiko i konsernet
- være en integrert del av forretningsstrategien, styringsprosessen og beslutningsstrukturen
- være framoverskuende og det skal gjennomføres stresstester
- være basert på anerkjente og betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko
- gjennomgås regelmessig, og minst årlig av styret

Stresstester

Sentralt i vurdering av konsernets langsiktige kapitalbehov er prosess og modeller for stresstester. Hensikten er å identifisere forhold som kan påvirke risikobildet og kapitaldekningen i negativ retning. Stresstestene skal omfatte alle vesentlige deler av risikobildet, og skal inkludere en vurdering av betydningen for konsernets soliditet.

Stresstestene skal representere forhold som vil kunne inntreffe fra tid til annen, og som SpareBank 1 SMN bør ta høyde for under hensynet til langsiktig drift. Vurdering og fastsettelse av nødvendig kapitalbehov inngår i en samlet risikovurdering, sammen med vurdering av fremtidige vekstplaner og strategier.

Konsernets modell for stresstester og scenarier er illustrert i følgende figur:

Figur 6 - struktur - stresstesting

En betydelig utfordring er å definere, samt oversette makroforutsetningene til forretningsmessige effekter ved vurdering av:

- kredittscoremodellene – vurdering av migrasjon og endringer i misligholdssannsynlighet, forventet og uventet tap
- soliditet og lønnsomhet – prognoser for normal utvikling og ulike økonomiske tilbakeslag
- likviditet (finansiering) – konsernets utfordringer og sårbarhet knyttet til endringer i finansiering og situasjon knyttet til eventuell generell finansiell krise, eller spesielle situasjoner for banken
- påvirkning på markeds- og konkurransesituasjonen

Beskrivelse av scenarier

For å definere makrosenarioene har vi benyttet en enkel makromodell som ivaretar et minimumskrav til konsistens mellom makrostørrelsene. Modellen har mange likhetstrekk ved Norges Banks makromodeller, men er betydelig forenklet for å kunne være operativ i Excel. Modellen inneholder følgende sammenhenger:

- Produksjonsgapet modelleres som funksjon av historisk produksjonsgap, realrente og et restledd
- Inflasjonen modelleres som funksjon av historisk inflasjon, produksjonsgap og et restledd.
- Nominell pengemarkedsrente modelleres som funksjon av avviket mellom inflasjon og inflasjonsmålet, produksjonsgapet og et restledd (Taylor-rente).
- Arbeidsledighet modelleres som funksjon av historisk arbeidsledighet samt nivå og endring i produksjonsgapet.
- BNP-veksten modelleres som funksjon av produksjonsgapet og forutsetning om potensiell vekst.
- Driftsinntekt, driftskostnad og driftsresultat modelleres som funksjon av BNP-vekst, inflasjon og nivå på produksjonsgapet samt et restledd. Nivå på produksjonsgapet bestemmer utviklingen i marginen, dvs forholdet mellom vekstratene i driftsinntekter og driftskostnader.
- Finanskostnadene er en enkel funksjon av nominell pengemarkedsrente samt et restledd som for eksempel tar hensyn til endringer i risikopremier.

Denne modellen er implementert i alle makrosenarioene ved vurdering av effekt på utviklingen i balanse, resultatet og risiko, og benyttes spesielt for å estimere effekter på kredittrisiko. Andre størrelser blir fastsatt med større grad av ledelsesskjønn.

For bankene er det viktig at scenarioet og stresstesten for et alvorlig økonomisk tilbakeslag tar utgangspunkt i alvorlige - men mulige – rystelser i økonomien, slik at disse gir svar på hvor mye som kan gå tapt, ikke nødvendigvis hvor mye det er sannsynlig å tape. Dette innebærer at disse ikke behøver å gi uttrykk for endringer vi anser som sannsynlige, dette fordi vi i forutsetningene sier at alle hendelser skjer samtidig (korrelasjon = 1).

Når det gjelder effekter av store kriser er disse, som nevnt, mer et grunnlag for å illustrere effekten av mulige rystelser i økonomien og virkning på bankens lønnsomhet og soliditet. Dette som grunnlag for ledelsens diskusjoner knyttet til mulige og nødvendige tiltak hvis en stor bankkrise skulle oppstå.

For myndighetene er det viktig av bankene gjennomfører scenarioer og stresstester for å avdekke robustheten i finansiell sektor.

SpareBank 1 SMN arbeider jevnlig med økonomiske framskrivninger i et 4 års perspektiv via langtidsprognoser.

Rapportering og oppfølging

Et viktig element i en effektiv risikostyring er overvåking av den løpende risikoeksponeringen. Alle ledere er ansvarlig for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret eller konsernsjef.

Konsernets overordnede risikoeksponeringer og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjon og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring som er uavhengig av de enkelte forretningsenhetene i konsernet.

Vesentlig rapportering til toppledelse og styre:

Analyse/rapport	Mottaker/ beslutningstaker		Frekvens			Kommentarer
	Styret	Konsernsjef	Årlig	Kvartalsvis	Månedlig	
Risikostyringspolicy – overordnet	x		x			Vurdering og endring av bankens risikotoleranse innenfor ulike risikoområder – kreditt, marked, likviditet og operasjonell risiko.
Risikostrategi – kreditt, markeds- og likviditetsrisiko	x		x			Vurdering og endring av detaljerte mål og rammer for kreditt-, markeds- og likviditetsrisiko.
ICAAP	x		x			Prosess for bl.a. å sikre at konsernet har en prosess for å vurdere sin totale ansvarlige kapital i forhold til risikoprofil. ICAAP skal også bidra til å vurdere forsvarlig kapitaldekningsmål og sikre en forsvarlig likviditetsstrategi.
Recoveryplan	x		x			Recoveryplanen skal være et verktøy som skal identifisere muligheter for å gjenopprette finansiell styrke og stabilitet under et hardt finansielt stress. Minimum årlig oppdatering.
Risikorapport	x			x		Kvartalsvis rapportering av status og forventet utvikling i risikoprofilen til konsernet. Skal også gi en bekreftelse på etterlevelsen og oppfyllelsen av de strategiske nøkkeltall og rammer som er nedfelt i konsernets risikostrategi. Rapportering av status på triggernivå i Recoveryplanen.
Nøkkeltallsrapport risiko		x			x	Status og utvikling i forhold til mål og rammer innenfor risikoene kreditt, marked og likviditet.
Valideringsrapport	x			x		Samlet oversikt over kvantitativ og kvalitativ validering gjennomføres årlig.
Økonomi- / regnskapsrapport	x		x	x	x	
Vurdering av nedskrivningsbehov		x		x		Minimum kvartalsvis gjennomgang av store og risikoutsatte engasjementer og porteføljer for vurdering av nedskrivninger – individuelle og gruppe.

Figur 7 – vesentlig rapportering til toppledelse og styret

Risikoområder

SpareBank 1 SMN identifiserer og styrer risiko innenfor følgende overordnede risikoområder:

- **Strategisk risiko:** Risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessige rammebetingelser.
- **Kredittrisiko:** Risiko for tap som følge av kundens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.
- **Markedsrisiko:** Risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder.
- **Operasjonell risiko:** Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Operasjonell risiko omfatter juridisk risiko, men ikke strategisk risiko eller omdømmerisiko.
- **Likviditetsrisiko:** Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler.
- **Eierrisiko:** Risiko for tap i datterselskaper, SpareBank 1 Gruppen AS og SpareBank 1 Boligkreditt AS er knyttet til den risiko som det enkelte selskap påtar seg i sin drift, så vel som risikoen for at det må tilføres ny kapital i ett eller flere av disse selskapene.
- **Forretningsmessig risiko:** Risiko for sviktende inntjening og kapitaltilførsel knyttet til mangel på diversifisering av forretningsgrunnlag eller mangel på tilstrekkelig og permanent lønnsomhet for eksempel på grunn av for høy cost/income rate.
- **Omdømmerisiko:** Risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, grunnfondsbevisiere og myndigheter.
- **Compliancerisiko:** Risiko for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter, økonomisk tap eller svekket omdømme som følge manglende etterlevelse av lover/forskrifter, standarder eller interne retningslinjer.

Risikoappetittrammeverk	
Risikotype	Dimensjon
Lønnsomhet	Egenkapitalavkastning
Kapitalisering	Ren kjernekapitaldekning Rating Uvektet kjernekapitalandel
Kredittrisiko	Konsentrasjonsrisiko 20 største Største enkeltengasjement Maksimal tapsrisiko en enkelt kunde
Likviditetsrisiko	Innskuddsdekning Overlevelsessevne uten tilgang til ny finansiering LCR Overføringskapasitet boligkreditt
Markedsrisiko	Maksimal risiko som andel av ren kjernekapital
Eierrisiko	Kapitalanvendelse Egenkapitalavkastning
Operasjonell risiko	Operasjonelle tap og hendelser
Omdømmerisiko	Banken skal ikke involvere seg i forretningsaktiviteter kan skade bankens omdømme.
Compliance	Økonomisk tap og sanksjoner

Figur 7 - risikoappetittrammeverk

3. REGULATORISK KAPITALDEKNING (PILAR 1)

Konsolidering. Tabellen nedenfor viser forskjellen i konsolideringsgrunnlaget ved konsolidering etter regnskapsreglene og ved konsolidering for kapitaldekningsformål.

Tabell 1-konsolideringsmetoder kapitaldekning

Entity name	Accounting treatment (IFRS Group)	Full consolidation	Proportional consolidation	Neither consolidated nor deducted	Deducted	Description of entity
SpareBank 1 SMN	Full consolidation	X				Parent bank
Eiendomsmegler 1 Midt-Norge AS	Full consolidation	X				Real estate activities
Mavi XV AS	Full consolidation	X				Financing company
SpareBank 1 Bilplan AS	Full consolidation	X				Administrative and support service activities
SpareBank 1 Bygget Steinkjer AS	Full consolidation	X				Renting of real estate
SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS	Full consolidation	X				Financing company
SpareBank 1 Markets AS	Full consolidation	X				Financial and insurance activities
SpareBank 1 Regnskapshuset SMN AS	Full consolidation	X				Accounting, bookkeeping and advisory services
SpareBank 1 SMN Card Solutions AS	Full consolidation	X				Wholesale and retail trade
SpareBank 1 SMN Invest AS	Full consolidation	X				Financial and insurance activities
SpareBank 1 SMN Kvartalet AS	Full consolidation	X				Renting of real estate
St. Olavs Plass 1 SMN AS	Full consolidation	X				Renting of real estate
BN Bank AS	Equity method		X			Bank
SpareBank 1 Boligkreditt AS	Equity method		X			Covered bond company
SpareBank 1 Kredittkort AS	Equity method		X			Financing company
SpareBank 1 Næringskreditt AS	Equity method		X			Covered bond company
Betr AS	Equity method			X		Software development
Bjerkeløkkja AS	Equity method			X		Accommodation and food service activities
SMB Lab AS	Equity method			X		Advisory services
SpareBank 1 Banksamarbeidet DA	Equity method			X		Software development and marketing
SpareBank 1 Betaling AS	Equity method				X	Financial holding company
SpareBank 1 Gruppen AS	Equity method				X	Financial holding company

SpareBank 1 SMN legger vekt på at alle enheter i konsernet har tilfredsstillende kapitalisering til enhver tid. Konsernets styrende organer har ikke lagt beskrankninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskaper og mellom datterselskaper ut over det som følger av regulatoriske og andre lovbestemte beskrankninger. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike beskrankninger. Av samme grunn inngår ikke banken eller dets datterselskaper avtaler som setter beskrankning på styrets adgang til å overføre kapital som nevnt. Dette gjelder så vel innlånsavtaler, som avtaler med leverandører og kunder.

På bakgrunn av overnevnte er det heller ikke satt begrensninger på styrets mulighet til å reallokere kapital mellom de ulike forretningsenhetene i morbanken. For øvrig vil overføring av kapital mellom selskapene reguleres av den ordinære rammelovgivningen for disse virksomhetene og for finanskonsernet.

I likhet med investering i datterselskapene har konsernet strategisk interesse i å understøtte virksomheten i de tilknyttede selskapene BN Bank ASA, SpareBank 1 Næringskreditt AS, SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Kredittkort AS og SpareBank 1 Gruppen AS. I den anledning er konsernet opptatt av at det ikke inngås avtaler eller treffes vedtak eller lignende som innebærer en beskrankning på eierbankenes mulighet til å overføre kapital til disse selskapene dersom dette skulle være nødvendig for å oppnå tilfredsstillende kapitaldekning/soliditet.

Konsernet antar at det ikke vil være praktisk å overføre kapital fra disse selskapene til eierbankene ut over ordinær utbyttebetaling og legger dette til grunn for konsernets egen risikoprofil. Eierbankene har som policy å overføre hele overskuddet, og deretter foreta nødvendig oppkapitalisering.

Tabell 2 Forskjell mellom regnskapsmessig og kapitaldekningsmessig konsolidering

	Regnskapsmessig Balanse	Kapitaldekningsmessig balanse	Behandlet etter rammeverk for kredittrisiko	Behandlet etter rammeverk for markedsrisiko	Behandlet etter rammeverk for motpartsrisiko	Poster som unntas beregning eller fratrekkes ansvarlig kapital
EIENDELER						
Kontanter og fordringer på sentralbanker	883	1.078	1.078			
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	5.074	7.486	7.486			
Netto utlån til kunder	119.728	170.047	170.047			
Sertifikater og obligasjoner	20.348	27.490	25.811	1.679		
Derivater	4.119	9.110			9.110	
Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser	1.873	2.105	838	1.267		
Investering i eierinteresser	6.098	1.839	1.633			-206
Investering i konsernselskaper	-					
Virksomhet holdt for salg	43	56	56			
Immaterielle eiendeler	851	1.083				-1.083
Øvrige eiendeler	1.687	1.527	1.527			
Sum eiendeler	160.704	221.821	208.477	2.946	9.110	-1.289
GJELD						
Innskudd fra kredittinstitusjoner	9.214	9.214				9.214
Innskudd fra og gjeld til kunder	80.615	86.111				86.111
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	44.269	97.495				97.495
Derivater	2.982	3.223				3.223
Annen gjeld	2.670	6.683				6.683
Virksomhet holdt for salg	1	1				1
Ansvarlig lånekapital	2.268	2.271				2.271
Sum gjeld	142.018	204.998	0	0	0	204.998
EGENKAPITAL						
Eierandelskapital	2.597	2.597				2.597
Egenbeholdning eierandelskapital	-4	-4				-4
Overkursfond	895	895				895
Utjevningfond	5.594	5.594				5.594
Avsatt utbytte	661	661				661
Avsatt gaver	373	373				373
Grunnfondskapital	5.126	5.126				5.126
Fond for urealiserte gevinster	155	155				155
Annen egenkapital	1.608	1.608				1.608
Hybridkapital	1.043	1.454				1.454
Ikke-kontrollerende eierinteresser	637	637				637
Sum egenkapital	18.686	16.823	0	0	0	19.094
Sum gjeld og egenkapital	160.704	221.821				224.092

Ansvarlig kapital

Tabellen nedenfor viser sammensetning av kjerne- og ansvarlig kapital for morbank og konsern pr 31.12.2018.

Ansvarlig kapital	Konsern	Morbank
Sum balanseført egenkapital	18.686	16.409
Hybridkapital inkludert i egenkapital	-1.043	-1.000
Utsatt skattefordel, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-1.079	-533
Fradrag for avsatt utbytte og gaver	-1.034	-1.034
Ikke-kontrollerende eierinteresser bokført i annen egenkapital	-637	-
Ikke-kontrollerende eierinteresser som kan medregnes i ren kjernekapital	366	-
Verdijusteringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse	-44	-31
Positiv verdi av justert forventet tap etter IRB-metoden	-286	-268
Verdiendring på sikringsinstrumenter ved kontantstrømsikring	5	-
Fradrag ren kjernekapital for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-206	-163
Sum ren kjernekapital	14.727	13.381
Fondsobligasjon	1.378	1.000
Fondsobligasjon omfattet av overgangsbestemmelser	367	367
Sum kjernekapital	16.472	14.748
Tilleggs kapital utover kjernekapital		
Ansvarlig kapital	2.316	1.750
Ansvarlig kapital omfattet av overgangsbestemmelser	96	96
Fradrag for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-140	-140
Sum tilleggs kapital	2.272	1.705
Netto ansvarlig kapital	18.743	16.453

Tabell 3 - sammensetning ansvarlig kapital

Regulatorisk kapitalkrav pr 31.12.2018

De selskap som inngår i konsernet SpareBank1 SMN fremgår av tabell 1. Tabellen nedenfor viser regulatorisk minimumskrav til ansvarlig kapital.

Minimumskrav ansvarlig kapital Basel II	Konsern	Mor
Spesialiserte foretak	1 116	967
Foretak	1 163	1 156
Massemarked eiendom	2 098	1 516
Massemarked øvrig	92	90
Egenkapitalposisjoner IRB	1	1 062
Sum kredittrisiko IRB	4.470	4.790
Stater og sentralbanker	4	3
Obligasjoner med fortrinnsrett	124	87
Institusjoner	246	390
Lokale og regionale myndigheter, offentlige foretak	8	-
Foretak	221	23
Massemarked	520	73
Engasjementer med pant i fast eiendom	215	12
Egenkapitalposisjoner	366	228
Øvrige eiendeler	107	57
Sum kredittrisiko Standardmetoden	1.810	873
Gjeldsrisiko	31	30
Egenkapitalrisiko	7	-
Valutarisiko og oppgjørsrisiko	3	-
Operasjonell risiko	575	370
Risiko for svekket kredittverdighet for motpart (CVA)	122	39
Overgangsordning	1 074	-
Minimumskrav ansvarlig kapital	8.093	6.102
Beregningsgrunnlag (RWA)	101 168	76 274
Minimumskrav ren kjernekapital, 4,5 prosent	4 553	3 432
Bufferkrav		
Bevaringsbuffer, 2,5 prosent	2 529	1 907
Systemrisikobuffer, 3,0 prosent	3 035	2 288
Motsykliskbuffer, 2,0 prosent	2 023	1 525
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	7 588	5 721
Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav	2 587	4 228
Kapitaldekning		
Ren kjernekapitaldekning	✔ 14,6 %	✔ 17,5 %
Kjernekapitaldekning	✔ 16,3 %	✔ 19,3 %
Kapitaldekning	✔ 18,5 %	✔ 21,6 %
Uvektet kjernekapitalandel		
Balansposter	216.240	153.395
Poster utenom balansen	9.086	7.110
Øvrige justeringer	-1.474	-832
Beregningsgrunnlag for uvektet kjernekapitalandel	223.853	159.673
Kjernekapital	16.472	14.748
Uvektet kjernekapitalandel (Leverage Ratio)	✔ 7,4 %	✔ 9,2 %

Tabell 4 - regulatorisk kapitaldekning pr 31.12.18

Minimumskrav til ansvarlig kapital er 7.588 mill NOK.

Ved utgangen av 2017 var konsernets rene kjernekapitaldekning på 14,6 % (14,6 %), kjernekapitaldekningen var på 16,3 % (16,6 %) og kapitaldekning på 18,5 % (18,6 %).

(mill. kr)	Konsern	Morbank
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital		
2026 SpareBank 1 Finans Midt-Norge 16/26	43	-
2027 flytende rente NOK (Call 2022)	150	150
2027 flytende rente NOK (Call 2022)	600	600
2029 flytende rente NOK (Call 2024)	250	250
2028 flytende rente NOK (Call 2023)	250	250
2028 flytende rente NOK (Call 2023)	500	500
Over-/underkurs/markedsverdi	-	-
Valuta agio tidsbegrenset	-	-
Påløpte renter	4	3
Sum tidsbegrenset ansvarlig lånekapital	1 796	1 753
Fondsobligasjonslån		
Fondsobligasjon 10/99, fast rente 8,25 % NOK (Call 2020)*	350	350
Fondsobligasjon 10/99, flytende rente NOK (Call 2020)	100	100
Underkurs evigvarende	13	13
Påløpte renter	8	8
Sum fondsobligasjonslån	471	471
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	2 268	2 224
Gjennomsnittlig rente NOK	✔ 3,5 %	✔ 3,5 %
Gjennomsnittlig rente JPY	✔ 4,2 %	✔ 4,2 %

* Fastrentefinansieringen er gjort om til flytende rente ved bruk av rentebytteavtaler

Tabell 4 – ansvarlig lån og hybridkapital pr 31.12.18

SpareBank 1 SMN har i kapitlene nedenfor redegjort nærmere for rammeverk og styring av henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

3.1 Kredittrisiko

Kredittrisiko er risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor konsernet. Bankens organisering og rammeverk for styring av kredittrisiko er tilpasset krav og anbefalinger i Finanssforetaksloven, CRR-/CRD IV-forskriften, kapitalkravsforskriften, Finanstilsynets modul for styring og kontroll av kredittrisiko, samt Basel-komiteens "Sound Practices for The Management of Credit Risk".

Kredittrisiko knyttet til utlånsvirksomheten utgjør konsernets største risikoområde. Konsernet eksponerer seg for kredittrisiko gjennom utlån og leasingprodukt til privat- og bedriftskunder samt gjennom aktiviteter i bankens kapitalmarkeds- og finansavdeling.

Gjennom den årlige revisjonen av kredittstrategien konkretiserer styret bankens risikoappetitt gjennom fastsettelse av mål og rammer for bankens kredittportefølje.

Bankens kredittstrategi og kredittpolicy er utledet av bankens hovedstrategi, og inneholder retningslinjer for risikoprofilen herunder maksimalt forventet tap (EL) for henholdsvis Privatmarked og Næringsliv, maksimal misligholdssannsynlighet i porteføljen (PD) og maksimal økonomisk og regulatorisk kapital (UL) allokert til kredittvirksomheten.

Konsentrasjonsrisiko styres ved:

- begrensning i størrelse på utlån og tapsgrad på enkeltengasjement
- rammer for maksimal eksponering og anvendelse av økonomisk kapital innenfor bransjer
- rammer for regulatorisk beregningsgrunnlag til Privatmarked og Næringsliv
- krav til maksimal eksponering, kredittkvalitet og antall engasjement over ti prosent av ansvarlig kapital.

Etterlevelse av kredittstrategi og styrevedtatte rammer overvåkes løpende av avdeling for risikostyring og rapporteres kvartalsvis til styret.

3.1.1 Styring av kredittrisiko

Kredittstrategi

Konsernets primære markedsområde er Midt-Norge bestående av Trøndelag og Møre og Romsdal. I tillegg har konsernet aktivitet i deler av Sogn og Fjordane.

Konsernet skal ha en moderat risikoprofil innenfor de segmenter den opererer. Kredittstrategiske rammer begrenser eksponeringen mot enkeltbransjer og –kunder, og setter tak på tapsrisiko pr kunde. Videre legger kredittstrategien rammer for vekst og kapitalanvendelse innenfor de ulike markedsområdene.

De kredittstrategiske rammene fastsettes årlig av styret.

Kredittpolitikk

De kredittpolitiske reglene beskriver grenser for og hva som er akseptabelt innenfor gitte områder i kredittvurderingen. I tillegg til de kredittpolitiske reglene, er det utarbeidet et dokument som beskriver retningslinjer for kredittgivning til bedriftskunder. Disse retningslinjene er retningsgivende / anbefalte nivåer og grenser på ulike områder, i motsetning til de kredittpolitiske reglene som det kreves spesifikke fullmakter for å avvike fra. De kredittpolitiske reglene revideres minimum årlig og godkjennes av administrerende direktør, med orientering til styret.

Fullmakter

Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgelser, men delegerer – innen visse rammer – kredittfullmaktene til administrerende direktør, som innenfor egne fullmakter kan delegerer disse videre. De delegerede kredittfullmaktene er knyttet opp mot et engasjements misligholdssannsynlighet og sikkerhetsverdi og gjelder grupperte kunder på morbanknivå. Fullmaktene er personlige. Det innebærer at kredittutvalgene ikke har beslutningsmyndighet, men innstiller til fullmaktshaver. For noen stillingsnivåer vil fullmaktsgrensen reduseres med 50% dersom innstilling fra kredittutvalg ikke foreligger. Generelt er fullmaktene romslige dersom et engasjements misligholdssannsynlighet og tapsgrad tilsier lav risiko, mens fullmaktene strammes inn progressivt med økende risiko. Bevilgningsreglementet gjennomgås årlig, og endringer godkjennes av administrerende direktør med orientering til styret. Dette gjelder imidlertid ikke endringer i administrerende direktørs kredittfullmakter eller der endringene medfører vesentlig endring av risiko, da disse godkjennes av styret.

Kredittrutiner

Kreditthåndboken regulerer i detalj alle forhold knyttet til konsernets kredittgivning og engasjementsoppfølging. Kredittgivningsprosessen gir en nærmere beskrivelse av kunden og formålet med lånesøknaden, samt vurderinger av forhold rundt:

- Eiere og ledelse
- Finansieringsstruktur
- Overholdelse av kredittstrategi og kredittpolitikk
- Inntjening – vil kunden fremover ha tilstrekkelig inntjening til å betjene løpende forpliktelser, renter og avdrag?
- Tæring – dersom inntjening svikter, hvor lenge og hvordan kan kunden dekke løpende forpliktelser, renter og avdrag?
- Sikkerhetsobjekter og totalvurdering av risiko

3.1.2 Måling av kredittrisiko

Det gjennomføres løpende overvåking av kredittrisikoen i porteføljen. Dette skjer gjennom månedlige reklassifiseringer av hver enkelt kunde hvor bankens IRB-godkjente risikomodeller anvendes. I tillegg har banken etablert early warning - systemer for tidlig identifisering av uønsket utvikling av risiko på portefølje- eller enkeltkundenivå. Banken overvåker og rapporterer brudd på kredittstrategi og kredittpolitikk i saker som behandles i Konsernkredittutvalget, og dette rapporteres til hvert styremøte.

Porteføljestyling

Konsernet foretar en månedlig reklassifisering av alle kunder ved at oppdatert informasjon av betydning for beregning av kredittrisiko innhentes og benyttes i våre kredittmodeller. Porteføljestyringssystemet kan dermed hver måned presentere oppdaterte estimater for kundenes misligholdssannsynlighet, tapsgrader og forventet tap. Basert på dette beregnes kapitalbehov og risikojustert avkastning. Både interne og regulatoriske beregninger inngår i denne reklassifiseringen, og gjøres tilgjengelig for kundeansvarlige, ledere og risikostyringsfunksjonen. Kredittrisikoinformasjon på enkeltkunder kan enkelt aggregeres på ønsket nivå, for eksempel avdeling-, segment-, portefølje-, eller banknivå.

Early Warning

Konsernet har etablert en rekke prosesser og rapporteringer for tidlig å kunne avdekke endringer i kredittrisikoen med konsekvenser for mislighold og tapsgrad. Eksempler på konsernets early warning – prosess:

- Rapportering av kort mislighold (0-90 dager)
- Rapportering av utnyttelsesgrad flexilånsrammer og utnyttelsesgrad kassekreditter
- Rapportering av utvikling i og brudd på covenants
- Rapportering av utvikling i engasjement med betalingslettelser
- Overvåking av kunngjøringer (konkurs, tvangsavvikling, fusjoner, fisjoner, etc.)
- Månedlig konkursstatistikk – bransje og region
- Månedlig oppfølging av endringer i kapitalbruk og analyse av årsaker

Kredittprosessovervåking

Konsernets systemer for overvåking av kredittinnvilgelsesprosessen gir mulighet for en løpende oppfølging av kredittkvaliteten og den risikojusterte avkastningen på nye engasjement. Bevilgningsprotokoll lastes ned månedlig supplert med relevant risiko- og inntjeningsinformasjon. Systemet er godt egnet til sammenligning av kvalitet på tvers av avdelingene, og muliggjør tidlig handling hvis for eksempel enkeltavdelinger har en uønsket utvikling i den løpende kredittpraksisen.

3.1.3 Risikoklassifiseringssystemet

SpareBank 1 SMN fikk i 2007 tillatelse til å anvende IRB-metoden for kapitalkravsberegning for sine utlån til Massemarked og Foretak (Grunnleggende IRB). Dette omfatter utlån i morbanken. I tillegg benytter de deleide selskapene Bolig Kreditt og BN Bank IRB-metoden i sin kapitalkravsberegning. Fra 2015 har SpareBank 1 SMN tillatelse til å benytte avansert IRB-metode for utlån til Foretak.

Øvrige eksponeringer i konsernet kapitalkravberegnes etter

Konsernets risikoklassifiseringssystem består av følgende modeller:

Tabell 5 - modeller - kredittrisikoklassifisering

Misligholdssannsynlighet PD	Modellen beregner sannsynlighet for at en kunde går i mislighold i løpet av de neste 12 måneder
Eksponering ved mislighold EAD	Modellen beregner hvor stort kundens engasjement vil være ved et fremtidig misligholdstidspunkt
Tapsgrad gitt mislighold LGD	Modellen beregner hvor mye av eksponeringen mot kunden banken vil tape hvis kunden går i mislighold
Forventet tap EL	Modellen beregner hva man statistisk må forvente å tape på en kunde neste 12 måneder basert på PD, EAD og LGD
Uventet tap / kapitalkrav UL	Modellen beregner hva banken må holde av egenkapital for å dekke uventet tap på en kunde, beregnet som alle mulige tap innenfor et 99,9 % konfidensnivå
Risikoklasse	Kundene tilordnes risikoklasser basert på PD
Risikogruppe	Kundene tilordnes risikogrupper basert på risikoklasse
Sikkerhetsklasse	Kundene tilordnes sikkerhetsklasse basert på sikkerhetsdekning

PD

PD er et uttrykk for hvor sannsynlig det er at en kunde går i mislighold i løpet av neste 12 måneder. Bankens definisjon av mislighold legger til grunn kapitalkravsforordningens § 10-1 hvor det foreligger mislighold når ett eller flere av følgende kriteriene inntreffer:

- Overtrekk eller restanse over 90 dager, hvor restanse/overtrekk har oversteget 1.000 kroner
- Gjeldsordning, tvangsakkord, åpning av gjeldsforhandlinger eller melding om offentlig akkord
- Konkurs, åpning av konkurs eller melding om konkurs
- Konstatert tap eller individuell nedskrivning/tapsavsetning

Banken benytter PD-modellene ved innvilgelse og ved månedlig reklassifisering av kundene. PD-modellene blir også brukt i prisfastsettelse, løpende rapportering og engasjementsoppfølging.

Basert på beregnet PD tildeles hver kunde en risikoklasse og risikogruppe etter følgende skala:

Tabell 6 - Risikoklasser

PD	Risikoklasse	Risikogruppe	Moody's
< 0,1 %	A	Laveste risiko	AAA – A3
0,10 % - 0,25 %	B	Laveste risiko	Baa1 – Baa2
0,25 % - 0,50 %	C	Laveste risiko	Baa3
0,50 % - 0,75 %	D	Lav risiko	Ba1
0,75 % - 1,25 %	E	Lav risiko	Ba2
1,25 % - 2,50 %	F	Middels risiko	
2,50 % - 5,0 %	G	Middels risiko	Ba2 – B1
5,0 % - 10,0 %	H	Høy risiko	B1 – B2
10,0 % - 30,0 %	I	Høyeste risiko	B3 – Caa3
Misligholdt	J	Mislighold og nedskrevet	
Nedskrevet	K	Mislighold og nedskrevet	

Modellene gir en mellomting mellom helt stabile (TTC) og forventningsrette estimater (PIT). Dette skyldes at modellen bruker forklaringsvariabler som dels raskt fanger om endringer i en kundes økonomiske situasjon (eksempelvis betalingsanmerkninger) og andre forklaringsvariabler som endres tregere (eksempelvis regnskaps-

eller ligningsinformasjon). Dette resulterer i at observerte misligholdsrate (DR) ofte avviker fra den estimerte (PD). Typisk vil observerte misligholdsrate svinge mer enn estimatene.

Tabell 7 - oppbygging PD-modeller

PD-modellenes oppbygging og kalibrering presenteres i tabellen nedenfor. Portefølje	Forklaringsvariabler	Metode	Usikkerhet	Historikk og kalibrering	Regulatoriske krav
Foretak	Regnskap Betalingshistorikk og annen adferdsinformasjon Bransje Alder	Banken benytter en scorekort-modell basert på regresjonsanalyse, hvor historiske observasjoner benyttes til å predikere sannsynlighet for mislighold. Scorekortene er inndelt i ni bransjevarianter for å hensynta at forklaringsvariablene har ulik betydning for ulike bransjer. I tillegg kan kalibreringsnivået settes ulikt for ulike bransjer for å hensynta ulike historiske misligholdsnivå.	Usikkerhet hensyntas gjennom sikkerhetsmarginer på risikoklassenivå. Usikkerhet er et tema som vurderes i bankens periodiske validering av modellen.	Datagrunnlag for estimering og validering > 10 år. Ved kalibrering av nivå benyttes en metode lik den myndighetsbestemte for boliglån, men med andre parameterverdier. På denne måten tar banken hensyn til faktisk historisk misligholdsnivå ved predikering av fremtidig mislighold. Banker benytter inntil 7 års historikk ved kalibrering av nivå, i tillegg til å inkludere antatt misligholdsrate i en kraftig lavkonjunkturer.	Ingen kunder kan tildeles en PD lavere enn 0,03 %.
Masse-marked	Ligningsinformasjon Likviditet og gjeld Betalingshistorikk og annen adferdsinformasjon Alder	Banken benytter en scorekort-modell basert på regresjonsanalyse, hvor historiske observasjoner benyttes til å predikere sannsynlighet for mislighold. Scorekortet har to varianter; Boliglån og PM Øvrig. Forklaringsvariablene vektet forskjellig i de to variantene. I tillegg kan kalibreringsnivået settes ulikt for de to variantene.	Usikkerhet hensyntas gjennom sikkerhetsmarginer på risikoklassenivå. I tillegg gir den myndighetsbestemte metoden er betydelig overestimering av faktisk misligholdsrate. Usikkerhet er et tema som vurderes i bankens periodiske validering av modellen.	Datagrunnlag for estimering og validering > 10 år. Ved kalibrering av nivå benyttes en myndighetsbestemt metode som tar hensyn til faktisk misligholdsrate i banken siste 7 år og en antatt misligholdsrate i en kraftig lavkonjunkturer.	Ingen boliglånskunder kan tildeles en PD lavere enn 0,2 %.

EAD

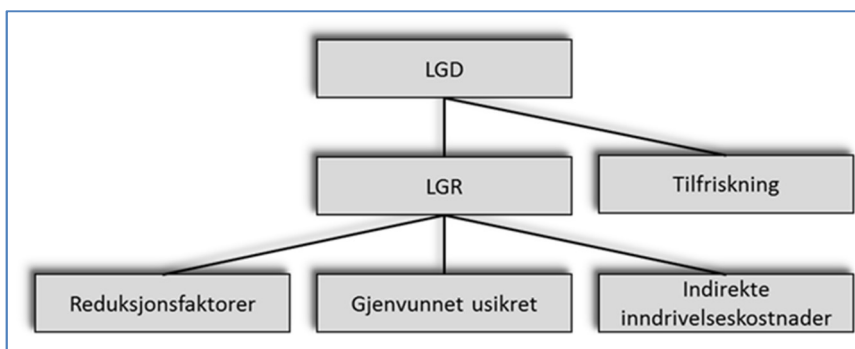
Modellen estimerer hvor mye av en ikke benyttet kredittramme som vil være utnyttet ved et framtidig misligholdstidspunkt. Banker benytter EAD-modellen ved innvilgelse av engasjementer og ved løpende (månedlige) reklassifiseringer av kundene.

Tabell 8 - Oppbygging EAD-modeller

Portefølje	Forklaringsvariabler	Metode	Usikkerhet	Historikk og kalibrering	Regulatoriske krav
Foretak	Produkt Scoresegment PD	Banken benytter en modell som tildeler konverteringsfaktor basert på forklaringsvariablene. Modellen tar utgangspunkt i en antakelse om at eksisterende kunder vil ha en lavere KF enn nye kunder, offentlige kunder vil ha en lavere KF enn private selskap, og kunder med lav PD vil ha en lavere KF enn kunder med høy PD.	Usikkerhet hensyntas gjennom sikkerhetsmarginer	Ved kalibrering av nivå har vi benyttet historisk observerte nivå av KF, og vurdert nødvendigheten av evt. konjunkturtillegg. I vår modell tildeles kunder en KF mellom 40 % og 100 %.	Nivået på KF skal hensynta økonomiske nedgangstider. Konverteringsfaktor for garantier er myndighets-bestemt til 100 % for lånegarantier og 50 % for kontrakts- og andre garantier.
Massemarked	Produkt (rammelån)	Alle kunder tildeles samme KF; 1		Det kontrolleres at historisk observerte verdier ligger under estimerte, og at evt. konjunktur-effekter er tilstrekkelig hensyntatt.	

LGD

Modellen estimerer hvor mye av EAD banken må ta som tap dersom kunden går i mislighold. Banker benytter LGD-modellen ved innvilgelse av engasjementer og ved løpende (månedlige) reklassifiseringer av kundene. LGD-modellen består av flere delmodeller

Figur 8 - Oppbygging, LGD-modellen

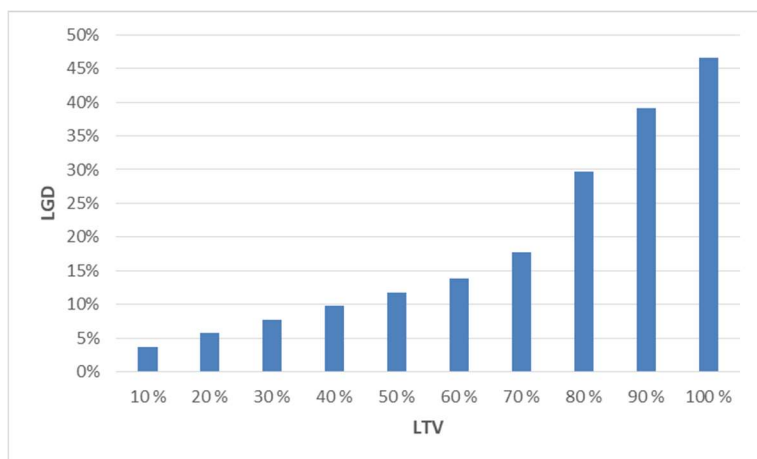
Tabell 9 - Beskrivelse LGD-modell

Portefølje	Forklaringsvariabler	Metode	Usikkerhet	Historikk og kalibrering	Regulatoriske krav
Foretak	Sikkerheter Kundetype EK-andel EAD	Banken benytter en strukturell modell som estimerer LGD basert på delmodeller.	Usikkerhet er hensyntatt gjennom sikkerhetsmarginer både på delmodell- og totalmodellnivå.	Ved kalibrering av sikkerhets-verdier (reduksjons-faktorer), tilfriskning, gjenvunnet usikret og indirekte inndrivelses-kostnader benytter banken egne observasjoner tilbake til 2007, i tillegg til ekspert-vurderinger og nasjonale og internasjonale analyser og statistikk. For å sikre konservative estimater har banken implementert minimums-verdier for LGD.	Banken er pålagt å inkludere en myndighets-bestemt sikkerhets-margin i sine LGD-estimater.
Masse-marked	Sikkerheter Produkt	Sikkerheter er den dominerende forklaringsvariabelen.			For boliglån er det innført et gulv for LGD på porteføljenivå. Dette overstiger bankens egne LGD-estimater.

Sikkerheter er den dominerende forklaringsvariabelen i LGD-modellen. Å ha gode estimater på sikkerhetenes verdi er derfor avgjørende for kvaliteten i LGD-modellens estimater. Videre er det slik at LGD-estimatet skal ta hensyn til en framtidig lavkonjunktur, noe som betyr at dagens markedsverdi ikke kan legges til grunn som sikkerhetsverdi.

- Gode estimater på sikkerhetsverdien sikres gjennom regelmessige oppdateringer av markedsverdier. Til dette benyttes ulike kilder, avhengig av type objekt stilt som sikkerhet. For næringseiendommer og skip innhentes takster, for boligeiendommer benyttes i stor grad estimater fra nasjonale leverandører av slik informasjon, mens vi for de fleste øvrige aktiva benytter regnskapsinformasjon. Som en del av sitt IRB-system har banken rutiner for hvordan og hvor ofte de ulike objekttypene skal verdivurderes.
- For å sikre at sikkerhetsverdiene er tilpasset en framtidig lavkonjunktur reduseres markedsverdien med en reduksjonsfaktor. Denne faktoren er spesifikk for den enkelte objekttype, og er satt ut i fra historiske observasjoner av prisfall, bankens egne realisasjoner og ekspertvurderinger av framtidige fallhøyder.

Sikkerhetenes betydning for estimert LGD er vist i figuren nedenfor. Denne tar utgangspunkt i et lån med pant i bolig. Ulik belåningsgrad (LTV) gir ulik LGD. Mens LTV benytter dagens markedsverdi på pantobjektet, benytter LGD en redusert verdi på pantobjektet for å hensynta et mulig prisfall i en framtidig lavkonjunktur. For boligeiendommer benytter banken en reduksjonsfaktor på 40 %. Grafen inkluderer effekt av det myndighetsbestemte LGD-gulvet for boliglån.

Figur 9 - Sammenheng mellom LTV og regulatorisk LGD

Ut over sikkerhetene benytter LGD-modellen estimater for tilfriskningssannsynlighet, gjenvunnet usikret og indirekte inndrivelseskostnader for å estimere tapsgraden.

- Tilfriskningssannsynlighet er sannsynligheten for at en kunde som har gått i mislighold blir «frisk» uten å gå veien om restrukturering og / eller gjeldsettergivelse.
 - For foretakskunder er estimatet basert på kundetype, egenkapitalandel og størrelse på EAD. Kundene tildeles en sannsynlighet for tilfriskning mellom 0 % og 30 %.
 - For massemarked er estimatet bestemt av om det er et boliglån eller ikke.
- Gjenvunnet usikret er et anslag på hvor stor del av usikret EAD som gjenvinnes, dvs. uten realisasjon av sikkerheter. Alle foretakskunder tildeles samme estimat. Det samme gjelder massemarkeds kunder.
- Indirekte inndrivelseskostnader er kostnader banken har knyttet til avviklingsarbeid, men som ikke kan henføres til bestemte engasjement. Alle kunder (foretak og massemarked) tildeles samme estimat.

Forventet tap - EL

Forventet tap beregnes ved å multiplisere PD, EAD og LGD.

Uventet tap - UL

Uventet tap, eller kapitalkrav, er et uttrykk for den egenkapital banken må holde bak hver eksponering for å kunne dekke ethvert tap som kan oppstå innenfor et konfidensnivå på 99,9 %. Til fradrag kommer det som allerede er beregnet som Forventet tap. Denne usikkerheten rundt mulig tapsnivå varierer mellom kundene, og avhenger bl.a. av kundetype, løpetid, sikkerhetsdekning og stabilitet i betjeningsevnen. Konsernet benytter metoden for beregning av kapitalkrav som er nedfelt i kapitalkravsforskriften både for interne og regulatoriske beregninger.

Risikoprising

Alle kreditter i porteføljen til SpareBank 1 SMN prises i forhold til engasjementets risiko i den forstand at høyere risiko medfører høyere pris. De hovedelementer som inngår i denne vurderingen er kundens samlede rentenetto, andre inntekter, forventet tap, anslåtte driftskostnader, kapitalbinding og bankens avkastningskrav. Både forventet tap, driftskostnader og kapitalbinding vil være påvirket av vurdert risiko for kunden/engasjementet.

Risikovurderingene tar utgangspunkt i de samme hovedkomponentene som i konsernets risikoklassifiseringssystem mht vurdering av gjeldsbetjeningsevne og sikkerhetsdekning. Hvorvidt prisen til sjuende og sist kan forsvares vil imidlertid også avgjøres av prisingen til viktige konkurrenter og strategiske hensyn.

SpareBank 1 SMN har en prisingsmodell som tar hensyn til disse elementene og beregner avkastning i forhold til avkastningskravet / EVA (Economic Value Added). Banken følger også opp lønnsomheten til hver kunde ved innsamling og analyse av historiske data månedlig. I lønnsomhetsvurderingene inngår de samme elementene som beskrevet ovenfor.

3.1.4 Sikkerheter og andre risikoreducerende tiltak

SpareBank 1 SMN benytter sikkerheter for å redusere kredittrisikoen i hvert enkelt engasjement. For foretak benyttes det i tillegg ulike typer Covenants i kredittavtalene i de tilfellene der dette er hensiktsmessig. Bruk av covenants gir banken sikkerhet for at selskapet holder forsvarlige nivåer av for eksempel likviditet og egenkapital, eller at selskapet etterlever gjeldende lover og forskrifter knyttet til sin virksomhet.

For personkunder tas det hovedsakelig pant i fast eiendom (bolig). For foretak tas det pant i ulike typer sikkerheter.

Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stille sikkerheter på bakgrunn av statistiske data over tid, samt ekspertvurderinger i tilfeller hvor statistiske data ikke har tilstrekkelig utsagnskraft. Realisasjonsverdiene er satt slik at de ut fra en konservativ vurdering reflekterer antatt realisasjonsverdi i en lavkonjunktur.

I personmarkedet fastsettes markedsverdien for fast eiendom enten ved å benytte kjøpesum i henhold til kontrakt, meglertakst/takst eller verdierestimer fra Eiendomsverdi (gjelder kun boligeiendom). Eiendomsverdi er et informasjons- og analyseverktøy som gir tilgang til estimert markedsverdi for eiendommer i Norge. I personmarkedet tas det i begrenset grad sikkerhet i andre objekter enn fast eiendom.

I bedriftsmarkedet beregnes sikkerhetsverdi på næringseiendommer ved hjelp av yieldmetoden, der verdigrunnlaget er nåverdien av forventede netto kontantstrømmer tilknyttet eiendommen. Yield reflekterer avkastningen en investor vil kreve ved investering i eiendommen og påvirkes blant annet av faktorer som eiendommens beliggenhet og beskaffenhet, leiekontraktens varighet, leietakernes soliditet, reguleringsrisiko og forventet langsiktig risikofri rente. Realisasjonsverdien på de stille sikkerhetene fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi, som reduseres med en faktor som varierer med sikkerhetsobjektets egenskaper.

Reduksjonsfaktorene for alle typene av sikkerheter er satt på bakgrunn av verdifall man må kunne vente i en kraftig økonomisk nedgangstid.

3.1.5 Validering

Det er viktig at valideringen av kredittmodellene skjer med tilstrekkelig grad av uavhengighet. Med uavhengighet menes i denne sammenheng at det er uavhengighet mellom enhetene som utvikler kredittmodellene og de som validerer de samme modellene. Dette for å sikre at valideringen er objektiv og uten at det kan mistenkes å ligge incitament for en pynting av valideringsresultatene.

I RTS 2016/03 fra EBA fra juli 2016 utdypes kravene til uavhengighet i valideringsfunksjonen. Her presenteres to sentrale roller:

- Credit risk control unit (CRCU)
Denne enheten har som ansvar å utvikle kredittmodellene og overvåke ytelsen i disse.
- Validation function
Denne enheten har ansvaret for validering av modellene og anvendelsen av disse.

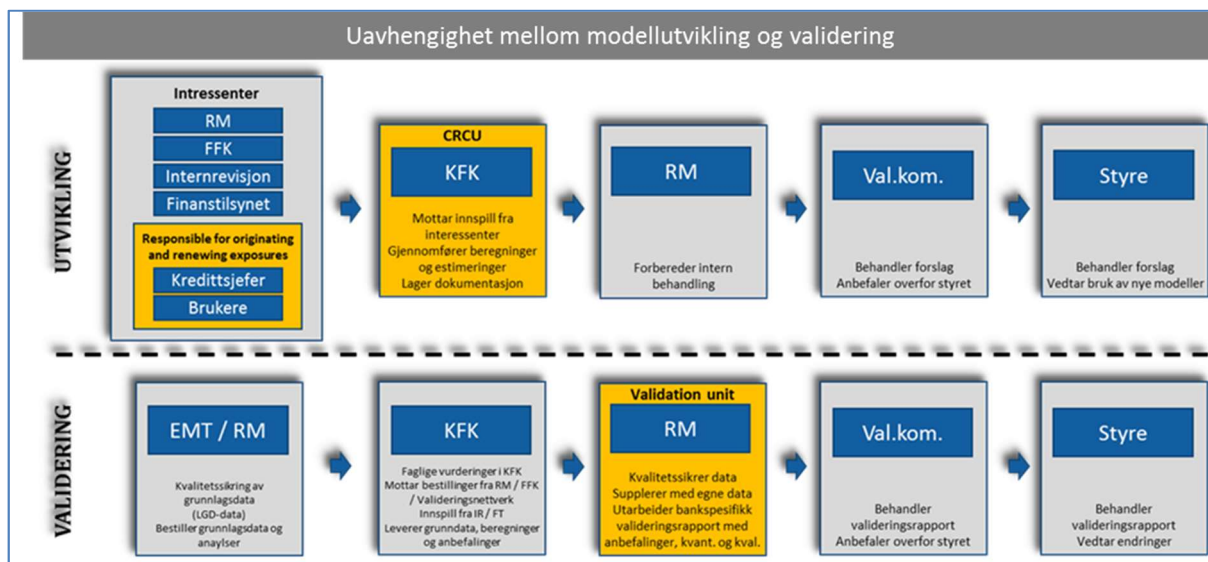
Det er altså «Validation function» som skal være ansvarlig for validering av kredittmodellene og anvendelsen av disse. I SpareBank 1 SMN ivaretas dette av Risk Management, som er ansvarlig for både kvalitativ og kvantitativ validering, samt utarbeidelse av valideringsrapporter til valideringskomiteen, ledelsen og styret. Gjennom valideringsarbeidet innhentes både datagrunnlag og analyser / vurderinger fra enheter. For kvalitativ validering innhentes vurderinger og kontroller utført av linjeenheter. For kvantitativ validering benyttes innspill fra bankens egen Kredittanalyse-avdeling, alliansens valideringsnettverk og alliansens Kompetansesenter for Kredittmodeller (KFK).

- Kredittanalyse-avdelingen bidrar med sin kompetanse rundt bransjespesifikke vurderinger, typisk Næringseiendom og Offshore.
- Alliansens valideringsnettverk utveksler erfaringer og forslag til forbedringer i valideringsarbeidet. I tillegg utarbeider valideringsnettverket felles bestillinger av datagrunnlag og analyser fra KFK. KFK er derfor en viktig bidragsyter av datagrunnlag, analyser og innspill til valideringsarbeidet. I vedlegg 1a og 1 b finnes bankens skisse for innhold og struktur i valideringsrapporten. Disse ble sendt KFK som bestillinger av datagrunnlag og analyser som grunnlag for årets valideringsrapport. Tilsvarende bestillinger er også oversendt tidligere år.

- I tillegg til datagrunnlag og analyser, gir også KFK anbefalinger om endringer i modeller og estimater når de vurderer dette som nødvendig. Årets bidrag finnes i vedlegg 2a og 2b (2b er en oppdatert versjon av LGD-kapitlene i 2a)

Basert på innspill fra disse enhetene, samt egne analyser og vurderinger, gjennomfører Risk Management bankens selvstendige validering av kredittmodeller og anvendelse av disse.

Uavhengigheten (og samspillet) mellom enhetene som inngår i bankens utvikling og validering av kredittmodellene er vist i figuren nedenfor.

Figur 10 - roller i valideringen

Roller

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til administrerende direktør. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risikostyring inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for uavhengig oppfølging og rapportering av risikokesponeeringen. Avdelingen arbeider tett sammen med SpareBank 1-alliansen sitt Kompetansesenter for Kredittmodeller som er lokalisert hos SpareBank 1 SR-Bank. Kompetansesenteret er ansvarlig for å utvikle og kvalitetssikre kredittmodeller i tråd med ledende internasjonal praksis.

Internrevisjonen er et uavhengig kontrollorgan som overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Konsernets internrevisjonsfunksjon er outsourcet, og dette sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Internrevisjonen rapporterer til styret. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger om forbedringer i konsernets risikostyring blir kontinuerlig gjennomgått i konsernet.

Styret har det overordnede ansvar for forvaltning og organisering av konsernet i tråd med lover, vedtekter og forskrifter. Styret er ansvarlig for at de midler konsernet råder over forvaltes på en trygg og hensiktsmessig måte. Av dette følger at styret også har plikt til å påse at bokføring og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styremedlemmene skal utvise forsvarlig skjønn ved utøvelse av sitt ansvar og oppgaver.

Styret har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Konsernets styre fastsetter de overordnede målsettingene som risikoprofil, avkastningsmål og hvordan kapitalen skal fordeles på de ulike forretningsområdene. Styret fastlegger også de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i konsernet. Styret har vedtatt etikkregler som bidrar til bevisstgjøring og etterlevelse av den etiske standarden som er satt for konsernet.

Valideringskomiteen/Risikoutvalget skal forberede saker for styret i forbindelse med finansinstitusjonens samlede risiko og i kontrollen av om styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivået og omfanget av virksomheten.

3.1.5.1 Valideringen

Validering av bankens IRB-modeller er viktig for å sikre at modellenes estimater er i tråd med den faktiske risikoen banken er eksponert for. Valideringen representerer derfor en viktig kvalitetssikring av bankens IRB-system. IRB-systemet etterprøves gjennom både kvantitativ- og kvalitativ validering i tråd med kapitalkravsforskriftens § 16-2 og § 16-3.

Kvalitativ validering er en prosess som sikrer at modellene er tilpasset bankens porteføljer og at de utgjør en sentral bestanddel av bankens risikostyring og beslutningstaking. IRB-systemet omfatter også de modeller, arbeids- og beslutningsprosesser, kontrollmekanismer, IT-systemer og interne retningslinjer og rutiner som er knyttet til klassifisering og kvantifisering av kredittrisiko ved bruk av IRB-modeller.

Kvantitativ validering er beskrevet i tabellen nedenfor.

Tabell 10 - tester kvantitativ validering

	Egnethet og stabilitet	Rangeringsevne	Nivå
PD	Valideringen undersøker om populasjonen modellen anvendes på er lik modellens estimeringsgrunnlag. Denne skjer både gjennom statistiske tester og kvalitative vurderinger av datagrunnlaget og endringer i kundemassen.	Vi tester modellens evne til å skille mellom kunder som går i mislighold og kunder som ikke går i mislighold. Til dette benytter banken både enkle migreringsmatriser og statistiske analyser	Gjennom valideringen kontrollerer vi at estimert nivå er tilstrekkelig høyt målt mot faktiske observasjoner av misligholdsraten. For å definere hva som er tilstrekkelig høyt bruker vi inntil sju års misligholdshistorikk, og tar i tillegg høyde for antatt misligholdsrate i en lavkonjunktur.
EAD (KF)	Vi gjør en kvalitativ vurdering av om modellen er tilpasset kundegrunnlaget. Observasjoner som representerer støy ift. hva vi ønsker å måle blir fjernet.	I motsetning til mislighold (PD) har ikke konverteringsfaktoren (KF) et binært utfall (mislighold eller ikke mislighold). Ved vurdering av rangeringsevnen til EAD-modellen ser vi derfor på om modellen klarer å skille mellom kunder med høy KF fra de med lav KF.	Gjennom valideringen kontrollerer vi at estimert nivå er tilstrekkelig høyt målt mot faktiske observasjoner.
LGD	Vi gjør en kvalitativ vurdering av om modellen er tilpasset kundegrunnlaget. Observasjoner som representerer støy ift. hva vi ønsker å måle blir fjernet.	Vurdering av rangeringsevne til LGD-modellen har samme tilnærming som EAD-modellen. Vi vurderer om LGD-modellen klarer å skille mellom misligholdskunder med høy tapsgrad fra de med lav tapsgrad.	Vurdering av om LGD-modellens estimater er tilstrekkelig høye må ta hensyn til at estimert LGD skal være kalibrert mot en lavkonjunktur. Dette gjør vurderingen av estimater i normalkonjunkturer utfordrende. Estimerte verdier måles mot bankens historisk observerte verdier og antatte nivåer i en lavkonjunktur.

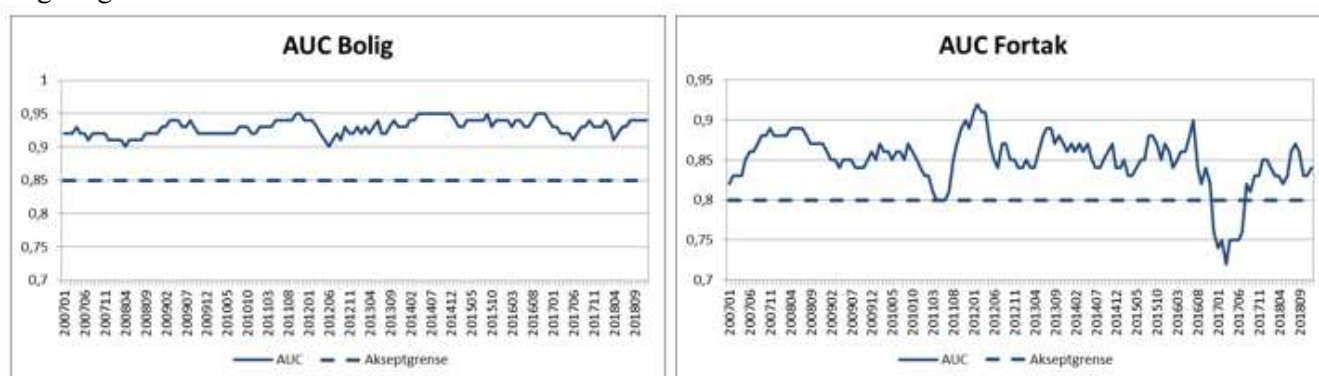
3.1.5.2 PD

Rangeringsevne er en viktig egenskap ved en PD-modell. Vi måler modellenes rangeringsevne med en metode kalt AUC. Beregnet AUC for en modell gjør oss i stand til å klassifisere modellens rangeringsevne etter følgende skala.

Tabell 11 - vurdering av rangeringsevne PD

AUC	Rangeringsevne
0 % - 50 %	Ingen
50 % - 70 %	Lav
70 % - 80 %	Akseptabel (minimumskrav)
80 % - 90 %	Høy
90 % - 10 %	Meget høy

Rangeringsevnen til PD-modellen for hhv. Boliglån og Foretak er vist nedenfor. Datagrunnlaget inkluderer lån solgt til BoligKreditt og NæringsKreditt. Fallet i AUC for Foretaksmodellen i 2017 skyldes noen kunder innenfor oljerelatert virksomhet som pga. oljeprisfallet og betydelig lavere aktivitet gikk fra lav estimert risiko til eksponeringer med nedskrivning i løpet av kort tid. Ut over disse observasjonene har våre modeller vist en høy rangeringsevne.

Figur 11 - historisk rangeringsevne PD

Grafen nedenfor historisk utvikling i estimert (PD) og observert misligholdsrate (DR) for hhv. Boliglån og Foretak i morbanken. Grafene viser en overestimering av misligholdsraten for begge porteføljene.

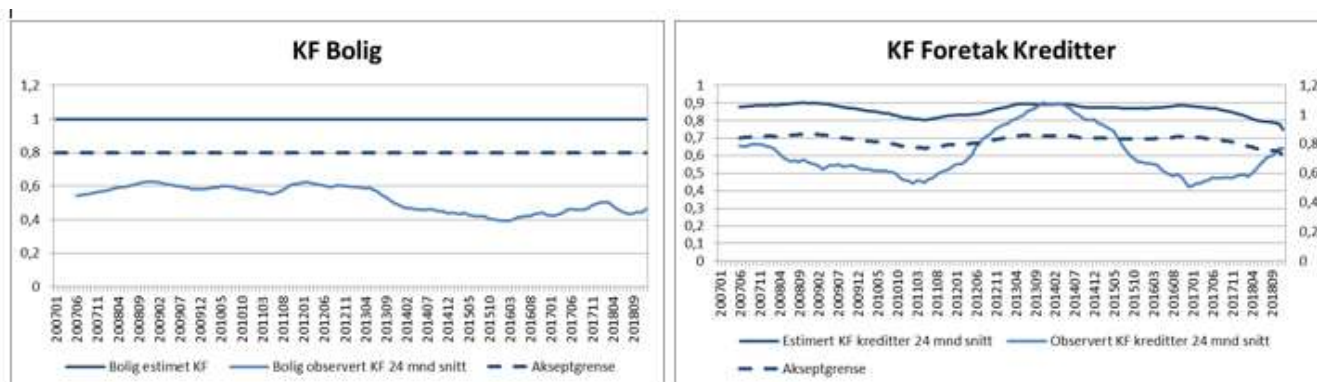

Figur 12 - utvikling regulatorisk PD og DR

3.1.5.3 EAD

Pga. få observasjoner hver måned, vil observert KF svinge mye. Vi har derfor valgt å se på et 24 måneders glidende snitt av observasjonene, og måle disse mot estimatene. For boliglånsporteføljen ser vi en betydelig

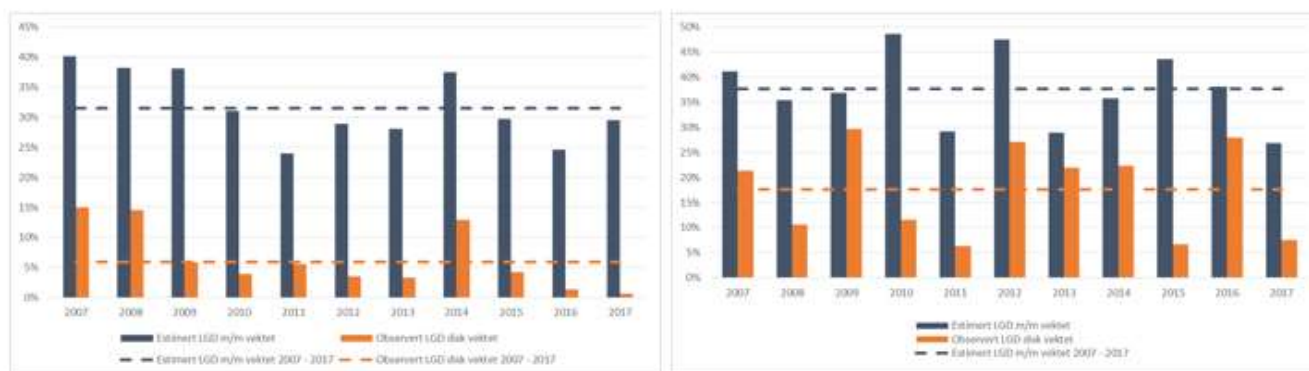
overestimering. For foretak svinger observasjonene mer, og har tidvis ligget over estimatene. Så langt har vi ikke vurdert det nødvendig å endre estimatene. Observasjonene i grafene gjelder morbank.

Figur 13 - utvikling estimert og observert KF

3.1.5.4 LGD

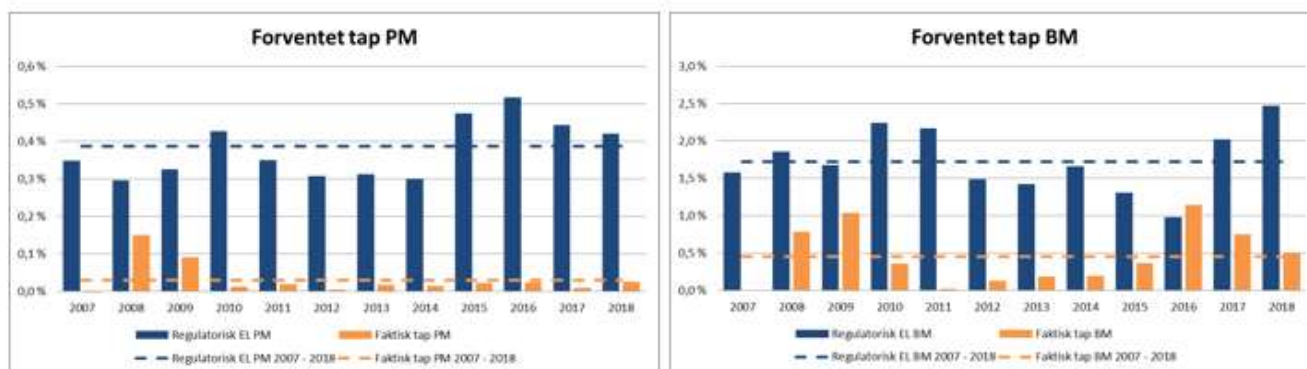
I grafene nedenfor inngår observasjoner tom. 2017 i morbank, da valideringsrapport for 2018 ennå ikke foreligger. Vår validering viser at estimatene har betydelige sikkerhetsmarginer ift. observerte verdier. Vår vurdering er at estimatene også er konservative om vi tar i betraktning en lavkonjunktur.

Figur 14 - utvikling estimert og observert LGD

3.1.5.5 EL

Grafene nedenfor viser EL i prosent av EAD for morbank ved inngangen til året mot observerte bokførte tap i prosent av EAD ved utgangen av året. Det er store marginer mellom estimerte og observerte verdier for EL.

Figur 15 - Sammenligning regulatorisk EL mot faktiske tap

Tabell 5 - engasjement fordelt på sektor og næring

Brutto utlån fordelt på sektor og næring	Bto utlån	Engasjement	Mislh og nedskr	Avsetning	Nto mislh og nedskr.
Lønnstakere o.l	70.070	76.163	238	-88	150
Offentlig forvaltning	55	658	0	0	0
Jordbruk,skogbruk, fiske og fangst	12.686	14.144	22	-30	-8
Havbruk	1.180	1.983	0	1	1
Industri og bergverk	3.787	6.172	29	-29	0
Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	3.661	6.623	42	-43	-1
Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	2.621	4.761	21	-33	-13
Sjøfart og offshore	4.227	6.787	1.037	-465	572
Eiendomsdrift	13.386	14.416	76	-76	0
Forretningsmessig tjenesteyting	2.162	3.105	10	-59	-49
Transport og annen tjenesteytende virksomhet	4.961	6.377	4	-16	-12
Øvrige sektorer	1.679	2.160	65	-22	42
Sum totalt engasjement fordelt på sektor og nærin	120.475	143.349	1.542	-862	681
Gjennomsnitt	113.594	134.008			

Tabell 6 - engasjement fordelt på geografiske områder

Brutto utlån fordelt på geografiske områder	Bto utlån	Engasjement	Mislh og nedskr	Ind. Nedskr.	Nto mislh og nedskr.
Trøndelag	73.017	12.227	188	78	110
Møre og Romsdal	23.670	5.128	1.255	688	567
Sogn og Fjordane	981	347	3	1	2
Nordland	1.295	40	1	-	1
Oslo	4.710	658	5	1	4
Landet for øvrig	7.942	685	16	0	16
Utlandet	456	42	0	0	0
Sum brutto utlån fordelt på geografiske områder	112.072	119.106	1.468	768	701
Gjennomsnitt	106.713	124.666			

Tap og nedskrivninger

Bankens utlånsportefølje reklassifiseres månedlig.

Kunder med objektive bevis på tap grunnet betalingsmislighold, svekkelse i kredittverdighet eller andre objektive kriterier er gjenstand for en individuell gjennomgang og beregning av tap. Dersom bankens beregninger viser at nåverdien av diskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på estimeringstidspunktet er lavere enn lånets bokførte verdi plasseres utlånet i trinn 3 og det foretas nedskrivning for beregnet tap. Stor grad av skjønn kreves for å vurdere bevis på tap, og estimering av beløp og tidfesting av fremtidige kontantstrømmer for å fastsette beregnet tap påvirkes av dette skjønnet. Endringer i disse faktorene vil kunne påvirke størrelsen på avsetningen for tap. Hvor sikkerhetsverdier er knyttet til spesielle objekter eller bransjer som er i krise, vil sikkerheter måtte realiseres i lite likvide markeder og vurdering av sikkerhetsverdier kan i slike tilfeller være beheftet med betydelig usikkerhet.

For utlån i trinn 1 og 2 foretas det en beregning av forventet kreditt-tap ved bruk av bankens tapsmodell basert på estimater for sannsynlighet for tap (PD) og tap ved mislighold (LGD), samt eksponering (EAD). Vurdering av nedskrivning for forventet tap vil alltid baseres på en betydelig grad av skjønn. Forutsetninger og estimater vil kunne medføre vesentlige endringer i avsetning fra periode til periode som påvirker bankens resultater.

De viktigste inputfaktorene i bankens tapsmodell som bidrar til vesentlige endringer i tapsestimatet og er gjenstand for stor grad av skjønn er følgende:

- Bruk av framoverskuende informasjon og framskrivning av makroøkonomiske variabler for flere scenarier og sannsynlighetsvekting av disse
- Fastsettelse av hva en vesentlig økning i kredittrisiko er for et utlån

Bruk av framoverskuende informasjon

Måling av forventet kredittap for hvert trinn krever både informasjon om hendelser og nåværende forhold samt forventede hendelser og fremtidige økonomiske forhold. Estimering og bruk av framoverskuende informasjon krever stor grad av skjønn. Input på PD og LGD som benyttes for å estimere trinn 1 og trinn 2 avsetning for tap beregnes basert på de makroøkonomiske variabler som korrelerer med kredittap i de relevante porteføljer. Hvert makroøkonomiske scenario som benyttes, inkluderer en projeksjon i en femårsperiode. Vårt estimat på forventet kredittap i trinn 1 og 2 er et sannsynlighetsvektet snitt av tre scenarier; Basis, oppside og nedside. Vårt basisscenario er basert på pengepolitisk rapport fra Norges Bank. Oppside og nedside scenarier er designet med hovedvekt på utvikling i konjunkturer, med hovedvekt på arbeidsledighet og disse vektet med utgangspunkt i vårt beste estimat på sannsynlighet for de ulike utfallene representert. Estimatenes oppdateres kvartalsvis. Dersom man doblet nedsidescenarioets sannsynlighet fra 10 til 20 prosent ved utgangen av 2018 ville dette medført en økning i tapsavsetningene på 61 millioner kroner for morbanken og 68 millioner kroner for konsernet.

Fastsettelse av vesentlig økning i kredittrisiko:

Vurderingen av hva som er vesentlig økning i kredittrisiko krever stor grad av skjønn. Bevegelser mellom trinn 1 og trinn 2 er basert på hvorvidt instrumentets kredittrisiko på balansedagen har økt vesentlig relativt til tidspunktet for førstegangsinngregning. Denne vurderingen gjøres med utgangspunkt i instrumentets livstids PD, og ikke forventede tap.

Vurderingen gjøres på hvert enkelt instrument. Vår vurdering gjennomføres minimum kvartalsvis, basert på tre forhold:

- Banken benytter både absolutte og relative endringer i PD som kriterie for flytting til trinn 2. En endring i PD med over 150 prosent er vurdert å være en vesentlig endring i kredittrisiko. I tillegg må endringen i PD minimum være over 0,6 prosentpoeng.
- Det gjøres i tillegg en kvalitativ vurdering basert på hvorvidt engasjementet har vesentlig økt kredittrisiko dersom det er gjenstand for særskilt overvåking.
- I tillegg vil kunder med mer enn 30 dagers betalingsforsinkelse alltid flyttes til trinn 2.
- Hvis noen av de nevnte forhold indikerer at en vesentlig økning i kredittrisiko har inntruffet, blir instrumentet flyttet fra trinn 1 til trinn 2.

Tabell 12 - Forfalte engasjement

(mill. kr)	Inntil 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder					
- Privatmarked	1.420	290	51	162	1.923
- Bedriftsmarked	311	37	9	51	408
Sum	1731	327	60	213	2331

Tabell 13 - Utvikling i nedskrivninger på utlån og garantier

Tap på utlån	PM	BM	Totalt
Periodens endring i tapsavsetninger	23	127	150
Mertap ved konstatering	39	98	127
- Inngang på tidligere nedskrevne utlån, garantier m.v.	(13)	(1)	(15)
Sum tap på utlån og garantier	40	223	263

Total balanseført tapsavsetning (mill. kr)	Trinn1	Trinn 2	Trinn 3	Total
Balanse 1. januar	106	267	782	1.155
Avsetning til tap				
Overført til (fra) Trinn 1	34	-33	-	-
Overført til (fra) Trinn 2	(7)	7	-	-
Overført til (fra) Trinn 3	-	(4)	4	-
Netto ny måling av tap	(37)	47	167	177
Nye utstedte eller kjøpte utlån	59	96	3	158
Utlån som har blitt fraregnet	-42	-111	-11	-163
Konstaterte nedskrivninger (konstaterte tap)	-	-	-417	-417
Balanse 31. desember	112	271	526	909

Tabell 14 Opplysninger pr risikoklasse for engasjementer der IRB-metode benyttes

	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
PD scale	Original on-balance-sheet gross exposures	Off-balance-sheet exposures pre-CCF	Average CCF	EAD post CRM and post CCF	Average PD	Number of obligors	Average LGD	Average maturity	RWAs	RWA density	EL
Corporates SME	< 0,15 %										
Corporates SME	< 0,15 % - 0,25 %]	747	81	0,76	808	0,21 %	60	38 %	8,64	283	35,1 %
Corporates SME	< 0,25 % - 0,50 %]	1.203	725	0,69	1.701	0,35 %	508	27 %	3,22	611	35,9 %
Corporates SME	< 0,50 % - 0,75 %]	1.021	537	0,56	1.322	0,64 %	337	26 %	3,23	562	42,5 %
Corporates SME	< 0,75 % - 2,50 %]	5.099	1.365	0,70	6.058	1,38 %	896	31 %	2,02	3.769	62,2 %
Corporates SME	< 2,50 % - 10,0 %]	3.374	1.225	0,83	4.385	4,68 %	1.043	37 %	1,77	4.591	104,7 %
Corporates SME	< 10,0 % - 100,0 %>	454	119	0,55	520	15,86 %	182	47 %	2,32	953	183,4 %
Corporates SME	100,0 % (Default)	710	109	0,89	808	100,00 %	54	0 %	0,30	1.295	160,4 %
Corporates SME	Subtotal	12.607	4.162	0,72	15.601		3.080	31 %	2,45	12.064	77,3 %
Corporates Specialised Lending	< 0,15 %	3	-		3	0,14 %	2	52 %	5,07	1	32,0 %
Corporates Specialised Lending	< 0,15 % - 0,25 %]	1.529	395	0,53	1.739	0,21 %	173	25 %	6,95	414	23,8 %
Corporates Specialised Lending	< 0,25 % - 0,50 %]	6.017	1.263	0,59	6.764	0,37 %	401	19 %	4,55	1.801	26,6 %
Corporates Specialised Lending	< 0,50 % - 0,75 %]	4.741	556	0,76	5.165	0,61 %	215	23 %	5,04	1.906	36,9 %
Corporates Specialised Lending	< 0,75 % - 2,50 %]	9.587	1.289	0,84	10.676	1,38 %	522	27 %	5,97	5.970	55,9 %
Corporates Specialised Lending	< 2,50 % - 10,0 %]	5.636	524	0,91	6.112	4,42 %	474	29 %	6,12	4.773	78,1 %
Corporates Specialised Lending	< 10,0 % - 100,0 %>	383	25	0,87	405	16,15 %	65	36 %	7,02	608	150,2 %
Corporates Specialised Lending	100,0 % (Default)	128	2	0,50	129	100,00 %	18	23 %	12,97	511	397,0 %
Corporates Specialised Lending	Subtotal	28.024	4.053	0,73	30.993		1.870	25 %	5,63	15.983	51,6 %
Corporates Other	< 0,15 %										
Corporates Other	< 0,15 % - 0,25 %]	45	-		45	0,15 %	-	30 %	13,19	12	27,1 %
Corporates Other	< 0,25 % - 0,50 %]	214	209	0,60	339	0,43 %	5	24 %		90	26,5 %
Corporates Other	< 0,50 % - 0,75 %]	71	5	0,50	73	0,50 %	1	13 %	10,29	14	19,1 %
Corporates Other	< 0,75 % - 2,50 %]	803	691	0,62	1.230	1,30 %	23	33 %	0,74	835	67,9 %
Corporates Other	< 2,50 % - 10,0 %]	613	273	0,96	874	6,29 %	6	20 %	0,25	658	75,3 %
Corporates Other	< 10,0 % - 100,0 %>	364	82	0,99	445	15,39 %	2	17 %	0,09	383	86,0 %
Corporates Other	100,0 % (Default)	294	277	1,00	571	100,00 %	4	0 %		641	112,2 %
Corporates Other	Subtotal	2.404	1.536	0,76	3.576		41	21 %	0,70	2.632	73,6 %
Corporates	Total	43.035	9.752	0,73	50.171		4.991	27 %	4,29	30.679	61,1 %

	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
PD scale	Original on-balance-sheet gross exposures	Off-balance-sheet exposures pre-CCF	Average CCF	EAD post CRM and post CCF	Average PD	Number of obligors	Average LGD	Average maturity	RWAs	RWA density	EL
Retail - Secured by real estate property - SME	< 0,15 %										
Retail - Secured by real estate property - SME	< 0,15 % - 0,25 %]	2.183	430	0,99	2.608	0,21 %	1.883	18 %	6,42	204	7,8 %
Retail - Secured by real estate property - SME	< 0,25 % - 0,50 %]	1.909	81	0,98	1.988	0,36 %	814	23 %	10,37	307	15,5 %
Retail - Secured by real estate property - SME	< 0,50 % - 0,75 %]	1.162	13	0,94	1.174	0,61 %	388	25 %	11,33	275	23,5 %
Retail - Secured by real estate property - SME	< 0,75 % - 2,50 %]	1.400	13	0,92	1.412	1,20 %	506	27 %	13,77	556	39,4 %
Retail - Secured by real estate property - SME	< 2,50 % - 10,0 %]	560	6	0,94	566	5,23 %	201	27 %	11,80	525	92,8 %
Retail - Secured by real estate property - SME	< 10,0 % - 100,0 %>	306	3	0,92	308	24,19 %	115	27 %	11,44	480	155,7 %
Retail - Secured by real estate property - SME	100,0 % (Default)	10	-		10	100,00 %	7	26 %	10,34	14	145,0 %
Retail - Secured by real estate property - SME	Subtotal	7.529	547	0,98	8.067		3.914	23 %	9,97	2.362	29,3 %
Retail - Secured by real estate property - non-SME	< 0,15 %										
Retail - Secured by real estate property - non-SME	< 0,15 % - 0,25 %]	27.904	4.593	1,00	32.496	0,21 %	22.700	16 %	12,40	2.251	6,9 %
Retail - Secured by real estate property - non-SME	< 0,25 % - 0,50 %]	32.273	643	1,00	32.915	0,37 %	16.840	20 %	19,77	4.387	13,3 %
Retail - Secured by real estate property - non-SME	< 0,50 % - 0,75 %]	19.859	93	1,00	19.951	0,61 %	9.190	22 %	24,07	4.234	21,2 %
Retail - Secured by real estate property - non-SME	< 0,75 % - 2,50 %]	22.090	64	1,00	22.154	1,15 %	11.551	22 %	26,50	7.141	32,2 %
Retail - Secured by real estate property - non-SME	< 2,50 % - 10,0 %]	3.573	19	0,97	3.591	4,87 %	1.680	23 %	20,89	2.757	76,8 %
Retail - Secured by real estate property - non-SME	< 10,0 % - 100,0 %>	1.901	2	0,98	1.903	24,01 %	915	23 %	20,57	2.492	131,0 %
Retail - Secured by real estate property - non-SME	100,0 % (Default)	236	0	1,00	237	100,00 %	133	23 %	14,74	149	62,9 %
Retail - Secured by real estate property - non-SME	Subtotal	107.836	5.414	1,00	113.247		63.009	20 %	19,77	23.411	20,7 %
Retail - Secured by real estate property	Subtotal	115.365	5.961	1,00	121.314		66.923	20 %	19,12	25.774	21,2 %
Retail - Other - SME	< 0,15 %										
Retail - Other - SME	< 0,15 % - 0,25 %]	74	43	0,93	114	0,20 %	356	42 %	3,01	21	18,5 %
Retail - Other - SME	< 0,25 % - 0,50 %]	80	32	0,95	110	0,39 %	350	45 %	4,66	32	29,3 %
Retail - Other - SME	< 0,50 % - 0,75 %]	43	17	0,96	60	0,62 %	246	43 %	3,98	22	36,5 %
Retail - Other - SME	< 0,75 % - 2,50 %]	93	16	0,91	107	1,27 %	270	42 %	3,66	52	48,0 %
Retail - Other - SME	< 2,50 % - 10,0 %]	39	2	0,80	41	5,13 %	112	44 %	5,02	28	68,3 %
Retail - Other - SME	< 10,0 % - 100,0 %>	19	1	0,83	20	22,41 %	87	43 %	4,18	21	103,8 %
Retail - Other - SME	100,0 % (Default)	1	0	1,00	1	100,00 %	24	89 %	1,07	-	0,0 %
Retail - Other - SME	Subtotal	350	111	0,94	454		1.445	43 %	3,92	176	38,7 %
Retail - Other - non-SME	< 0,15 %										
Retail - Other - non-SME	< 0,15 % - 0,25 %]	396	117	1,00	512	0,21 %	4.901	50 %	6,55	112	21,9 %
Retail - Other - non-SME	< 0,25 % - 0,50 %]	639	47	1,00	686	0,36 %	4.654	50 %	9,05	217	31,6 %
Retail - Other - non-SME	< 0,50 % - 0,75 %]	386	25	1,00	411	0,61 %	3.081	51 %	9,68	177	43,0 %
Retail - Other - non-SME	< 0,75 % - 2,50 %]	485	23	0,99	508	1,21 %	6.262	50 %	10,54	291	57,2 %
Retail - Other - non-SME	< 2,50 % - 10,0 %]	131	4	0,94	134	4,69 %	6.524	49 %	9,52	103	76,5 %
Retail - Other - non-SME	< 10,0 % - 100,0 %>	57	1	0,86	58	21,47 %	2.600	51 %	6,63	67	115,8 %
Retail - Other - non-SME	100,0 % (Default)	16	0	1,00	16	100,00 %	391	57 %	3,15	5	29,6 %
Retail - Other - non-SME	Subtotal	2.110	217	1,00	2.325		28.413	50 %	8,86	971	41,8 %
Retail - Other	Subtotal	2.460	328	0,98	2.780		29.858	49 %	8,05	1.147	41,3 %
Retail	Total	117.825	6.289	1,00	124.094		96.781	21 %	18,87	26.920	21,7 %
IRB Total		160.860	16.040	0,84	174.265		101.772	22 %	14,67	57.600	33,1 %

Predikert PD og observert mislighold (DR) i tabell 12 er snittberegnet i forhold til antall eksponeringer og ikke volumvektet. Predikert PD uttrykker beregnet misligholdssannsynlighet for engasjement som ikke var i mislighold ved inngangen av måleperioden.

Et engasjement på en personkunde, der realisasjonsverdi av bolig vurderes lavere enn 30 % av kundens engasjement kategoriseres ikke som engasjement med pant i fast eiendom, men som øvrig massemarked.

Backtesting av PD (morbank samt lån solgt til Boligkreditt)

Tabell 15 - Backtesting av observert DR

a Exposure class	b PD range	c External rating equivalent	d Weighted average PD	e Arithmetic average PD by obligors	f Number of obligors		g Defaulted obligors in the year	h Of which new obligors	j Average historical annual default rate
					End of previous year	End of the year			
Corporates SME	0 - 30%		3,11 %	2,88 %	2.714	2.798	30	5	1,78 %
Corporates Specialised Lending	0 - 30%		1,96 %	2,35 %	1.759	1.790	13	4	0,80 %
Corporates Other	0 - 30%		4,20 %	2,51 %	51	33	6	3	3,86 %
Retail - Secured by real estate property - SME	0 - 40%		1,02 %	0,86 %	58.271	60.176	138	13	0,25 %
Retail - Other - SME	0 - 40%		1,53 %	1,58 %	16.888	16.794	113	15	0,75 %

3.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er en felles betegnelse for risikoen for tap og reduksjon av fremtidige inntekter som oppstår som følge av endringer i observerbare kurser eller priser på finansielle instrumenter - spesielt endringer i aksjepriser, renter (herunder kredittspreader) og valutakurser.

Markedsrisiko omfatter også risikoen for tap som skyldes endringer i markedsprisen på finansielle derivater som futures, opsjoner, og finansielle derivater basert på noe annet enn verdipapirer - som for eksempel råvarer.

Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer, og som følge av aktiviteter som utføres for å understøtte bankdriften, som funding, rente- og valutahandel.

Markedsrisiko kontrolleres gjennom daglig oppfølging av både risikoeksponeringer mot rammer fastsatt av styret og løpende analyser av utestående posisjoner. Avdeling for risikostyring rapporterer månedlig til styret status på etterlevelsen av styrevedtatte rammer. Det er etablert detaljerte rammer for blant annet investeringer i aksjer, obligasjoner og posisjoner i rente- og valutamarkedene samt ramme for spreadrisiko.

Konsernet definerer rammer for eksponering i egenkapitalinstrumenter med utgangspunkt i stresstester basert på Finanstilsynets scenarier. Rammene gjennomgås minst en gang i året og vedtas årlig av bankens styre.

Til beregning av bankens markedsrisiko benyttes Finanstilsynets modeller for markeds- og kredittrisiko. Disse modellene stresstester bankens markedsrisiko ut i fra tradisjonelle risikomål for eksponering med tillegg for risikofaktorene risikospredning og markedslikviditet. Risikofaktorene gjennomgås kvartalsvis.

Markedsrisiko stresstestes og rapporteres til styret månedlig.

Aksjerisiko er risikoen for tap i posisjoner som følge av endringer i aksjekurser. Denne risikoen er knyttet til posisjoner i egenkapitalinstrumenter, inkludert derivater med egenkapitalinstrumenter som underliggende. Aksjerisikoen vurderes som moderat.

Renterisiko er risikoen for tap som oppstår ved endringer i markedrentene i finansielle markeder. Renterisiko oppstår hovedsakelig fra fastrenteutlån og finansiering i fastrentepapirer. Renterisikoen for alle renteposisjoner kan uttrykkes ved å se på endringen i verdien på renteinstrumentene ved en renteendring på ett basispunkt. Konsernet benytter analyser som viser effekten av nevnte renteendring for ulike løpetidsbånd, og det er egne rammer for renteeksponering innenfor hvert løpetidsbånd i tillegg til egen ramme for samlet renterisiko.

Rentebindingen på konsernets instrumenter er i all hovedsak kort, og konsernets renterisiko er lav til moderat.

Valutakursrisiko er risikoen for tap som oppstår gjennom endringer i valutakursene. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutasortene. Rammene for valutakursrisiko er uttrykt ved rammer for maksimal aggregert valutaposisjon og maksimal posisjon i enkeltvaluta. Valutarisikoen vurderes som lav.

Spreadrisiko er risikoen for at tap oppstår som følge av endringer i markedsverdi/realistisk verdi av obligasjoner som en konsekvens av økte risikopåslag i prisingen av disse obligasjonene. Kredittrisikoen i obligasjonsporteføljen styres med utgangspunkt i en evaluering av de enkelte utstedere. I tillegg har banken en egen ramme for samlet spreadrisiko for samtlige obligasjoner. Banken beregner spreadrisikoen basert på Finanstilsynets modul for markeds- og kredittrisiko, der samlet tapspotensial er summen av tapspotensialer beregnet for hver enkelt kredittrisikokoesponering. Tapspotensialet for den enkelte kreditteksponering beregnes med utgangspunkt i rating og durasjon. Obligasjonsrisikoen vurderes som moderat.

3.3 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres eller i form av ekstra dyr finansiering.

Styring

Bankens finansavdeling er ansvarlig for konsernets finansiering og likviditetsstyring. Etterlevelse av rammer overvåkes av avdeling for risikostyring, og status rapporteres månedlig til styret. Konsernet styrer sin likviditet samlet ved at Finansavdelingen både har ansvaret for å finansiere banken og datterselskapene.

Styringen tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetsstrategi som skal gjenspeile konsernets moderate risikoprofil. Som en del av strategien er det også utarbeidet beredskapsplaner for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige markeder med både bankspesifikke og næringsmessige krisescenarier, samt en kombinasjon av disse. Likviditetsstyringen inkluderer også stresstester der man simulerer likviditetseffekten av forskjellige hendelser i markedet. Resultatet av slike stresstester inngår i grunnlaget for konsernets og alliansens beredskapsplaner for likviditetsstyring.

Risikomåling

Bankens styre behandler likviditetsstrategien årlig, og fastsetter rammer som hensyntar behovet for langsiktighet og balanse i likviditetsanskaffelsen. Banken har som overordnet mål å kunne overleve i 12 måneder med ordinær drift uten ny ekstern finansiering.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Banken reduserer sin likviditetsrisiko gjennom en spredning av innlån på ulike markeder, innlånskilder og instrumenter samt ved bruk av langsiktige innlån. En for stor grad av konsentrasjon i forfall øker sårbarheten for refinansiering. Denne risikoen er søkt begrenset gjennom definerte rammer. SpareBank 1 SMN blir kredittvurdert av Moody's og Fitch Ratings som et element i å sikre finansiering til akseptable priser fra markedet. Banken benytter SpareBank 1 Boligkreditt som en viktig finansieringskilde for bankens boligfinansiering. Banken vil fortsette å benytte selskapet fremover fordi SpareBank 1 Boligkreditt har god rating, er en hyppig utsteder og har vist seg i stand til å hente inn nye innlån også i krevende markedsituasjoner, hvor mindre foretak kan møte større utfordringer.

Likviditeten i SpareBank 1 SMN er tilfredsstillende. Bankens likviditet måles jevnlig mot likviditetsindikatoren for en referanseportefølje som er definert av Finanstilsynet. Bankens likviditetsstrategi angir et maksimalt avvik mot denne porteføljen. Banken har holdt seg innenfor disse rammene i hele 2018.

Finansdepartementet fastsatte nye kvantitative krav til likviditetsreserver for banker 25. november 2015. Kravet til LCR innebærer at et foretak til enhver tid skal ha en likviditetsreserve på minst 100 prosent, det vil si at beholdning av likvide eiendeler minst skal tilsvare netto likviditetsutgang i en gitt stressperiode på 30 kalenderdager.

Porteføljeinformasjon

Tabell 16 - Minimumskravet til ansvarlig kapital for markedsrisiko, herunder posisjonsrisiko, motpartsrisiko, oppgjøringsrisiko, valutarisiko og varerisiko

	Konsolidert	Morbank
Posisjonsrisiko	38	30
Egenkapitalinstrumenter	7	0
Gjeldsinstrumenter	31	30
Andeler i verdipapirfond	0	0
Derivater	0	0
Kredittderivater	0	0
Emisjoner	0	0
Motpartsrisiko (I handelsporteføljen)		
Oppgjøringsrisiko		
herav 5 - 15 dager	0	0
herav 16-30 dager	0	0
herav 31-45 dager	0	0
herav > 45 dager	0	0
Valutarisiko	3	0
Varerisiko		
Sum	41	30

Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen:

Tabell 17 - Opplysninger om investeringer fordelt etter formål

(mill kr)	2018
Til virkelig verdi over resultat	668
Børsnoterte	255
Unoterte	413
Tilgjengelig for salg	0
Børsnoterte	0
Unoterte	0
Virksomhet holdt for salg - herav aksjer	
Unoterte	43
Sum aksjer og andeler	711

Tabell 18 - Oversikt over motpartsrisiko for derivater

Sum valuta- og kontraktssum	Kontraktssum	Virkelig verdi	
		Eiendeler	Forpliktelse
Sum rentederivat	255.033	2.658	-1.926
Sum egenkapitalinstrumenter	11.670	334	-76
Sum varerelaterte kontrakter	1.191	205	-46
Sum valutaderivat	1.190	415	-415
Påløpte renter		508	-514
Sum	269.084	4.120	-2.977

3.4 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, systemer, menneskelig feil eller eksterne hendelser. Eksempler på slike hendelser kan være feil som begås av ansatte, det kan forekomme svakheter i produkter, prosesser eller systemer, eller banken kan påføres tap utenfra gjennom bl.a. bedragerier, brann og naturskader.

Operasjonell risiko er en risikokategori som fanger opp alt det vesentlige av kostnader forbundet med kvalitetsbrister i bankens løpende virksomhet.

SpareBank 1 SMN har etablert en egen policy for styring av operasjonell risiko. Policyen gir føringer for bankens overordnede holdninger til styringen av den operasjonelle risikoen, og skal sikre at denne styres på en effektiv og hensiktsmessig måte. Den operasjonelle risikoen skal være lav, og styringen skal sikre at risikoen for uønskede tap reduseres.

Identifisering, styring og kontroll av operasjonell risiko er en integrert del av lederansvaret på alle nivå i SpareBank 1 SMN. Ledernes viktigste hjelpemidler i arbeidet er faglig innsikt og lederkompetanse samt handlingsplaner, kontrollrutiner og gode oppfølgingsystemer. Et systematisk arbeid med risikovurderinger bidrar også til økt kunnskap og bevissthet om aktuelle forbedringsbehov i egen enhet. Eventuelle svakheter og forbedringstiltak rapporteres oppover i organisasjonen.

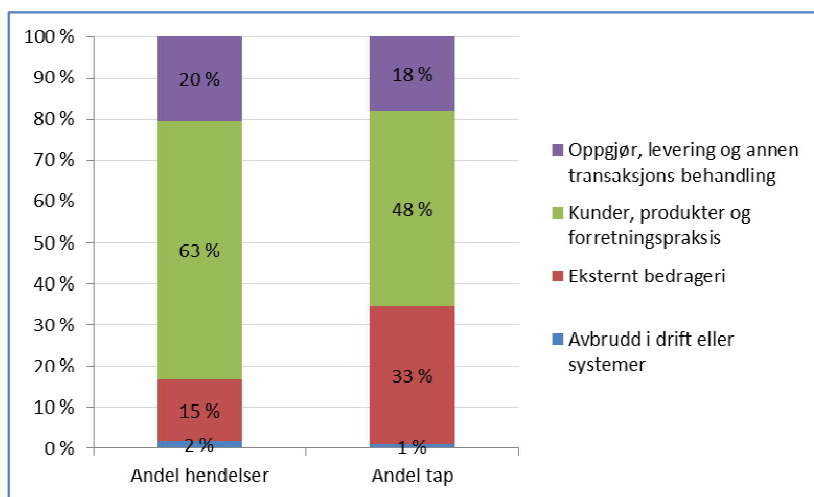
SpareBank 1 SMN legger vekt på fullmaktstrukturer, gode rutinebeskrivelser og godt definerte ansvarsforhold gjennom leveranseavtaler mellom de ulike avdelingene som elementer i et rammeverk for å håndtere den operasjonelle risikoen.

Styret holdes oppdatert på status for operasjonell risiko gjennom blant annet gjennom kvartalsvise risikoreporter og den årlige internkontrollrapporteringen. I tillegg mottar styret en årlig uavhengig vurdering fra intern revisor på konsernets risiko og om internkontrollen virker hensiktsmessig og er trygghende.

I arbeidet med å sikre en kontinuerlig forbedring i alt SpareBank 1 SMN gjør, benyttes et eget registrerings- og oppfølgingsystem. Dette systemet bidrar til en bedre struktur og oppfølging av risiko, hendelser og forbedringsområder. Dette systemet, sammen med den rapporteringen som gjennomføres, utgjør en viktig erfaringsbase for operasjonell risiko. Alle operasjonelle hendelser som potensielt kan medføre tap eller der tap har oppstått, registreres i basen. Forbedringstiltak skal vurderes og iverksettes der dette finnes hensiktsmessig.

Det er anlagt et bredt forsikringsprogram som vil fange opp vesentlige deler av tapene ved større hendelser og katastrofer. For disse hendelsene er det tegnet ansvars- og kriminalitetsforsikringer samt eiendoms-, innbo- og løsøreforsikringer. I tillegg er det tegnet flere typer personalforsikringer. Forsikringene er meget kostnadseffektive og tar primært sikte på å dekke større tapshendelser.

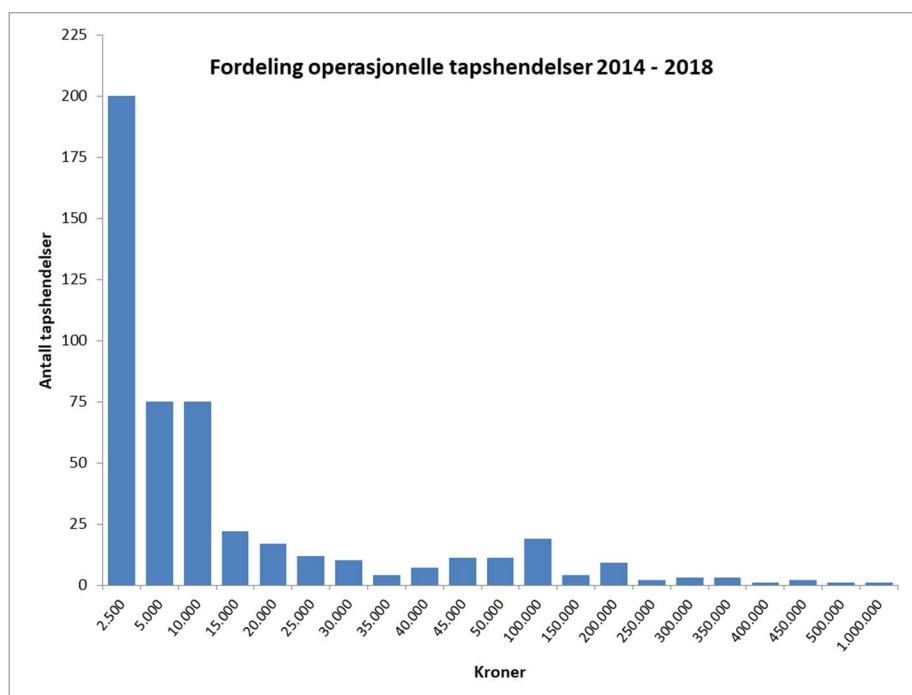
Figuren under viser registrerte operasjonelle tapshendelser i 2018 fordelt på gjeldende Basel kategorier:

Figur 16 – Registrerte uønskede hendelser 2018 fordelt etter Basel kategorier

Registrerte uønskede hendelser i 2018 viser at andel tapshendelser er størst innenfor kategorien *Kunde-, produkt- og forretningspraksis*. Kategorien har og den høyeste andelen i bokførte tap i kroner.

Figuren under viser fordeling av de faktisk operasjonelle tapene i SpareBank 1 SMN fordelt i ulike intervaller i perioden 2014 til 2018. Figuren viser at hovedvekten av de operasjonelle tapshendelsene er lave, og at om lag 74 % av tapshendelsene er under kr. 10.000,-.

Figur 17 – Fordeling av operasjonelle tapshendelser i perioden 2014 til 2018

Compliancerisiko

Compliancerisiko er risikoen for manglende etterlevelse av regelverket som regulerer virksomheten. Ved manglende etterlevelse kan konsekvensen være at SpareBank 1 SMN pådrar seg offentlige sanksjoner, økonomisk tap eller tap av omdømme.

Compliance-funksjonen er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Funksjonen identifiserer, vurderer og gir anbefalinger, samt overvåker og rapporterer innenfor regulatoriske rammeverk som gjelder SpareBank 1 SMN. Funksjonen ledes av juridisk direktør som rapporterer til konsernsjefen og styret.

Utvikling i compliancerisiko 2018

Det er en økende regulatorisk styring av finanssektoren og fokus på compliance. SpareBank 1 SMN viderefører AML-prosjektet påbegynt i 2015 hvor målet er god kvalitet i risikoanalyser og operasjonalisering av aktivitet knyttet til arbeidet med tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering i organisasjonen. I tillegg er det etablert en egen funksjon med ansvar for operasjonalisering av AML innenfor forretningsområdene.

Prioriterte områder fremover i tillegg til AML er ivaretagelse av kunders personvern (POL) i en tid hvor teknologisk utvikling og økt konkurranse fra aktører utenfor finansbransjen fordrer relevante initiativ mot kunden i flere kanaler.

Styring og måling av compliancerisiko

SpareBank 1 SMN compliancepolicy vedtas av styret og beskriver hovedprinsipper for ansvar og organisering. Compliancerisiko i konsernet skal være lav.

Konsernet skal etterleve gjeldende regelverk for virksomheten som utøves. Risikobasert tilnærming ved utøvelse av compliance-funksjonen er tilpasset overordnet strategi, produkt- og tjenestespekter, og omfang ved aktiviteten. Konsernets compliance-funksjon har et overordnet ansvar for å følge opp compliancerisiko ved forebyggende og kontrollerende tiltak. Årsplanen viser planlagte aktiviteter. Ansvarlig leder rapporterer kvartalsvis til konsernsjefen og styret.

Lederne i konsernet er operativt ansvarlig for å sikre at alle aktiviteter innenfor sine enheter utføres i samsvar med gjeldende regelverk og skal løpende dokumentere dette. Ledere skal påse at ansatte har nødvendig kunnskap og kompetanse til å utøve sine oppgaver innenfor gjeldende regelverk. Alle medarbeidere er ansvarlige for daglig etterlevelse.

Alle forretningsområder og støttefunksjoner, samt datterselskap skal ivareta compliance ved operasjonalisering av compliancepolicy og identifiserte compliancerisikoer vedtatt ved styret. Funksjon for overvåkning av tiltak mot hvitvasking (AML) er ivare tatt særskilt ved etablering av egen ansvarlig for operasjonalisering av AML. Ansvarlig for compliance har ansvar for rapportering av compliancerisiko og eventuelle brudd på lover og forskrifter som SpareBank 1 SMN er underlagt.

Metode

Morbanken benytter sjablongmetoden ved beregning av kapitalbehov for operasjonell risiko, mens en for datterselskap benytter basismetoden.

4. ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2)

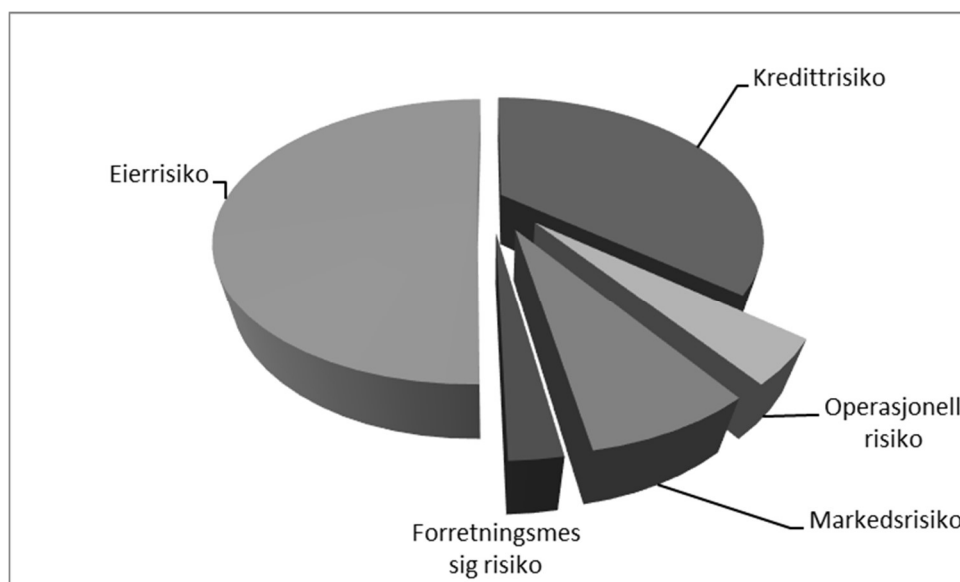
4.1 Oppsummering

Økonomisk kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den økonomiske kapitalen i utgangspunktet skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap i løpet av en ett års horisont. For eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen er det imidlertid lagt til grunn et konfidensnivå på 99,5 prosent som er i tråd med krav i Solvency II-regelverket.

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av økonomisk kapital, men beregningen forutsetter allikevel i noen tilfeller bruk av kvalitative vurderinger.

I tabellen nedenfor vises fordelingen av økonomisk kapital på de ulike risikogruppene med utgangspunkt i risikoeksponering pr 31.12.18. Ved årsskiftet er det beregnet økonomisk kapital for kreditt- markeds-, operasjonell-, eier- og forretningsrisiko (inkludert strategisk risiko).

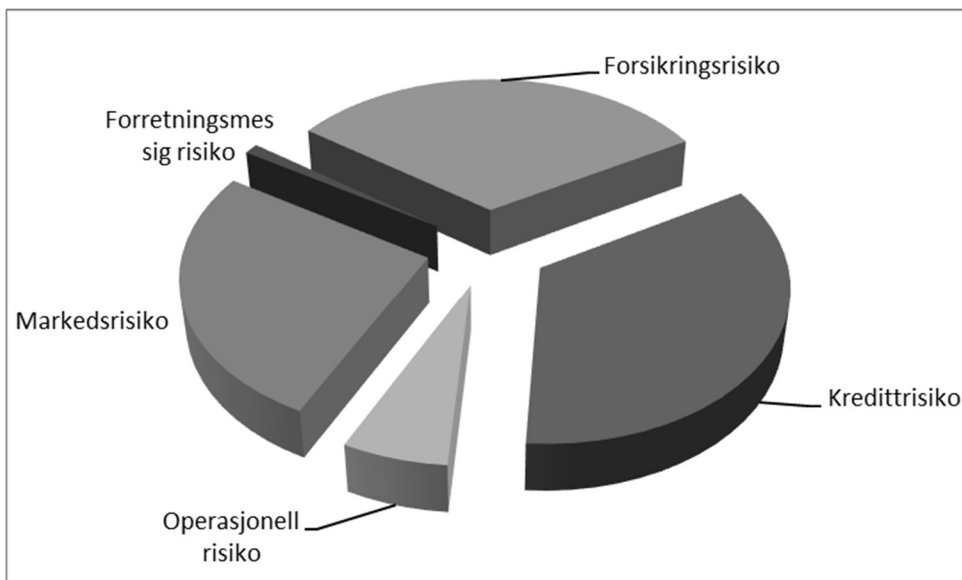
Beregningene er gjort med utgangspunkt i interne risikovurderinger, og bygger således ikke på den "Pilar 1 pluss"-tilnærmingen som Finanstilsynet benytter i SREP.

Figur 18 - anvendelse av økonomisk kapital pr risikoområde

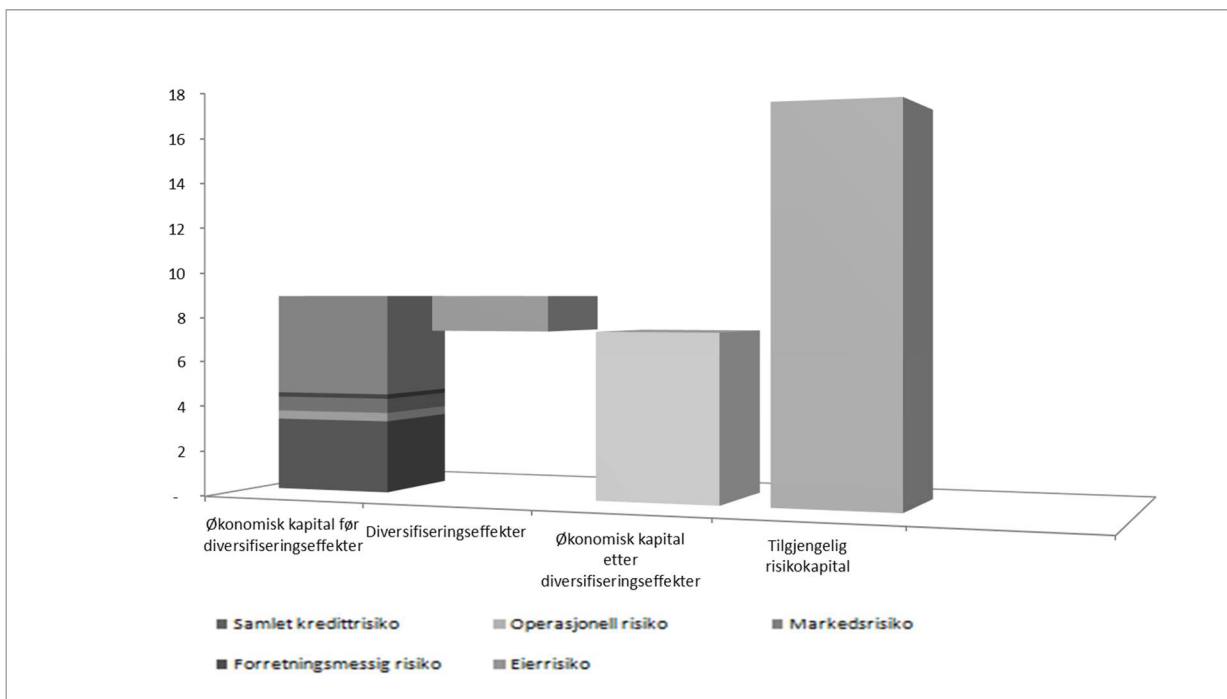
Eierrisiko utgjør en vesentlig del av kapitalanvendelsen i SMN. I figuren nedenfor er eierrisikoen fordelt på de ulike risikogruppene. Kredittrisiko utgjør den vesentligste delen av risikoeksponeringen. SMN er indirekte eksponert for kredittrisiko via BN Bank ASA, SpareBank 1 Gruppen, SpareBank 1 Boligkreditt. SpareBank 1 Næringskreditt og SpareBank 1 Kredittkort.

I tillegg utgjør markedsrisiko en vesentlig risikotype. Dette er i hovedsak eksponeringer i datterselskapene SMN Invest og SpareBank 1 Markets, samt eksponeringer i SpareBank 1 Gruppen.

Figur 19 - eierrisiko fordelt pr risikotype

Figuren nedenfor viser økonomisk kapital pr. 31.12.18. I tillegg er det gjort en sammenligning av behovet for økonomisk kapital mot faktisk egenkapital justert for goodwill og fondsobligasjon (hybridkapital) pr. 31.12.18.

Figur 20 - behov for økonomisk kapital ift tilgjengelig egenkapital

Totalt behov for økonomisk kapital pr. 31.12.18 er beregnet til 8,9 mrd. kroner før diversifiseringseffekter. Når en tar hensyn til diversifiseringseffekter mellom risikogrupperne er behovet for økonomisk kapital beregnet til 7,4 mrd. kroner. Diversifiseringseffekten viser den risikoreducerende effekten konsernet oppnår ved å arbeide innen flere risikoområder som ikke kan påregnes å medføre uventede tap samtidig. En vesentlig del av diversifiseringseffektene er knyttet til aktiviteter i forsikringsvirksomheten.

Tilgjengelig tapsabsorberende kapital inkludert fondsobligasjon utgjorde 17,3 mrd. kroner ved årsskiftet.

SpareBank 1 SMN har i kapitlene nedenfor redegjort nærmere for rammeverk og styring av de risikotypene som ikke dekkes av Pilar 1 Minimumskrav til ansvarlig kapital samt gi en nærmere beskrivelse av beregningen av økonomisk kapital for kreditt-, markeds- og operasjonell risiko der den avviker fra de regulatoriske beregningene.

4.2 Kredittrisiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av kredittrisiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.1.

Modellbeskrivelse og anvendelse

Konsernet bruker i all hovedsak de samme modeller og tilnærminger ved beregning av økonomisk kapital som ved beregning av minimumskrav til ansvarlig kapital. Hovedforskjellene er beskrevet i kapittel 5.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for kredittrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.3 Markedsrisiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av markedsrisiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.2.

Modellbeskrivelse og anvendelse

Konsernet rapporterer regulatorisk kapital (pilar 1) i henhold standardmetoden for markedsrisiko. Det beregnes økonomisk kapital for rente-, valuta- og verdipapirrisiko for SpareBank 1 SMN. Grunnlaget for beregningen er stresstester som tar utgangspunkt i scenario med stor markedsforstyrrelse. Måling av økonomisk kapital er et viktig verktøy i forbindelse med intern rammestyring og kapitalallokering.

Beregningene av økonomisk kapital avviker ikke bare modellmessig, men også porteføljemessig fra de regulatoriske kapitalberegningene. Dette skyldes blant annet at de interne beregningene av økonomisk kapital inkluderer renterisiko utenfor handelsporteføljen, hvilket ikke er underlagt standardmetodens minimumskrav til kapital.

Tabellen nedenfor illustrerer den resultatmessige effekten av stresstest utført ved full rammeutnyttelse. Risikoaktivitetene knyttet til handel i valuta, renter og verdipapirer vil skje innenfor de til enhver tid vedtatte rammer, fullmakter og kredittlinjer på motparter. SpareBank 1 SMN har moderat renterisiko, og tar i svært begrenset omfang aktivt renterisiko i forbindelse med handelsaktivitetene. Virksomhetens inntekter skal i størst mulig grad skapes i form av kundemarginer. Dette for å oppnå størst mulig stabilitet og sikkerhet i inntjeningen.

Tabell 19 - rammer for markedsrisiko

Hovedramme	Markedsstress	Estimert resultat effekt i mnok
Valutaeksponering	27 % endring	41
Renteeksponering	200 bp v parallellskift	132
Spreadrisiko	Finanstilsynets modul	350
Ramme aksjerisiko	45-72 % verdifall	515

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for markedsrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.4 Operasjonell risiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av operasjonell risiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.4.

Økonomisk kapital

Kapital for operasjonell risiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter pilar 2. Kapitalbehovet er beregnet med utgangspunkt i sjablongmetoden for morbanken og basismetoden for datterselskap. I tillegg vurderer konsernet behovet for påslag i kapitalbehovet knyttet til kvaliteten på styring og kontroll.

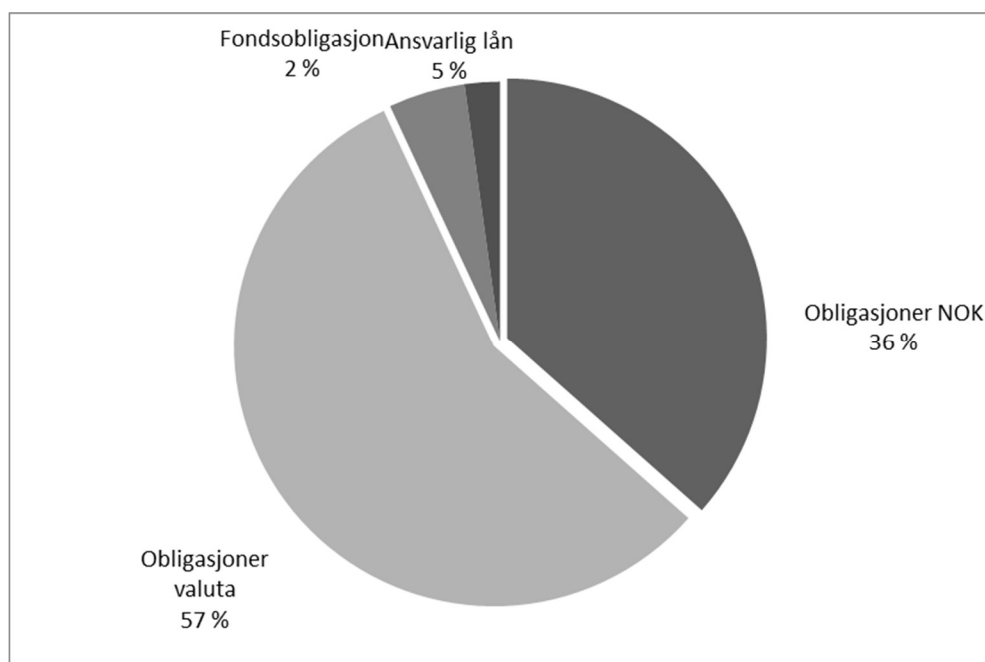
4.5 Likviditetsrisiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av likviditetsrisiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.3.

Sprednings- og løpetidsinformasjon

Figurene nedenfor illustrerer spredningen i konsernets innlånskilder og -markeder per 31.12.2018.

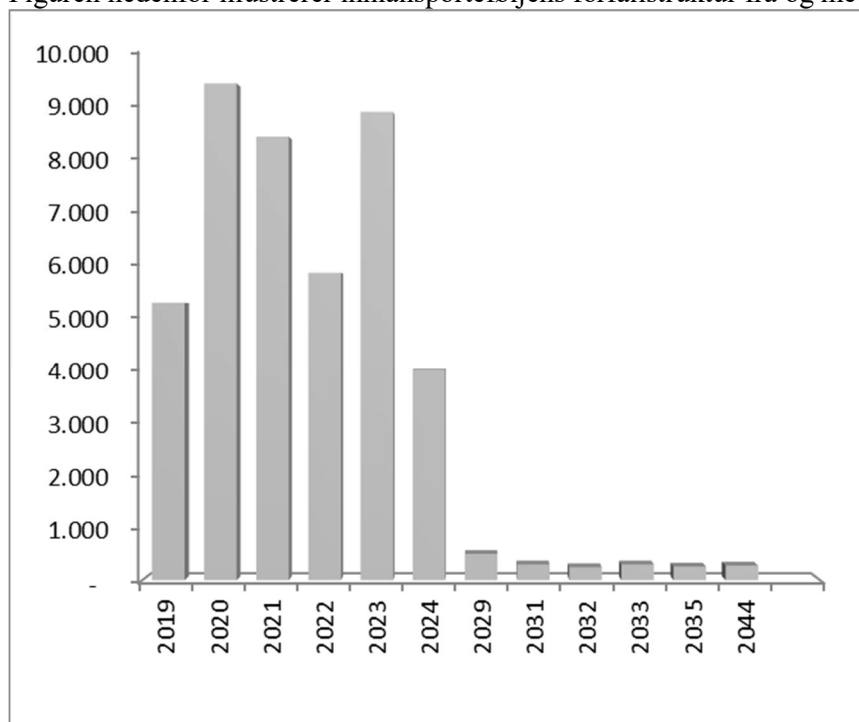

Figur 21- sammensetning av pengemarkedsfinansiering

Innlån via EMTN (bankens juridiske program for innlån i Europa) står for 55 prosent av totale innlån. Denne gruppen består av både åpne og rettede lån.

Ved utgangen av 2018 var konsernets LCR (liquidity Coverage Ratio) på 164 % og NSFR (Net Stable Funding Ratio) på 144 %

Figuren nedenfor illustrerer innlånsporteføljens forfallstruktur fra og med årsslutt 2018.

Figur 22 - forfallsprofil markedsfinansiering (tall i mrd nok)

Økonomisk kapital

Banken holder ikke økonomisk kapital for likviditetsrisiko.

4.6 Eierrisiko

Definisjon

Eierrisiko er risikoen for at SpareBank 1 SMN blir påført negativt resultat fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SMN har en vesentlig eierandel og innflytelse. SpareBank 1 SMN har i hovedsak eierrisiko gjennom eierandelen i SpareBank 1 Gruppen, BN Bank ASA, SpareBank 1 Næringskreditt AS, SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Kredittkort.

Styring og kontroll

SpareBank 1-bankene driver alliansesamarbeidet og utvikling av produktselskaper gjennom det felles eide holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS. SpareBank 1 Gruppen AS eies av SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBank 1 SR-Bank, Sparebanken Hedmark, Samarbeidende Sparebanker AS, samt Landsorganisasjonen/fagforbund tilknyttet LO. SpareBank 1 SMN sin eierandel i Sparebank 1 Gruppen er 19,5 prosent.

SpareBank 1 Gruppen har også administrativt ansvar for samarbeidsprosessene i bankene i SpareBank 1-alliansen, der teknologi, merkevare, kompetanse, felles prosesser/ utnyttelse av beste praksis og innkjøp står sentralt. Alliansen driver også utviklingsarbeid gjennom tre kompetansesentra innenfor Læring (Tromsø), Betaling (Trondheim) og Kredittmodeller (Stavanger).

I styret i SpareBank 1 Gruppen møter administrerende direktører fra eierbankene SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBank 1 SR-Bank, Sparebanken Hedmark og Samarbeidende Sparebanker AS i egenskap av deres eierskap. Eiernes administrerende direktører er også styremedlemmer i Styret for Alliansesamarbeidet.

SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS driver som kredittforetak etter konsesjon gitt av Finanstilsynet, og har som formål å gi eierbankene tilgang til finansiering via OMF-markedet. Selskapene er eiet av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. Foretaket ble startet 18. august 2005. Den enkelte sparebanks eierandel i selskapene er basert på andelen overførte lån fra den respektive eierbank. SpareBank 1 SMNs eierandel i SpareBank 1 Boligkreditt AS var ved utgangen av 2018 var på 20,7 prosent. Eierandelen i SpareBank 1 Næringskreditt AS var på 33,5% og SpareBank 1 SMN er representert i henholdsvis styret, representantskapet og Generalforsamlingen.

Metode for beregning av økonomisk kapital

SpareBank 1 SMN beregner økonomisk kapital for eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen med utgangspunkt i SpareBank 1 Gruppens egen kapitalvurderingsprosess og vurderinger av økonomisk kapital.

Økonomisk kapital for eierrisikoen for øvrige tilknyttede selskap tar utgangspunkt i selskapene interne kapitalvurderingsprosesser. Figur 12 viser sammensetningen av eierrisikoen ved utgangen av 2018.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for eierrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.7 Forretningsrisiko

Definisjon

Forretningsrisiko er risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger ut fra andre forhold enn kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger og endret kundeadferd.

Styring og kontroll

Forretningsrisikoen styres gjennom strategiske analyser av bl.a. eksterne markedsituasjoner og mulige endringer i rammebetingelsene. Konsernet er opptatt av å utvikle et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlige konsekvenser.

SpareBank 1 SMN er godt posisjonert til å møte nye utfordringer. Konsernet har gjennom mange år vist betydelig omstillingsevne og vilje. Konsernet har over tid utviklet kostnadseffektiv drift i kombinasjon med kontinuerlig kompetanseheving og utvidelse av virksomheten hva gjelder produktbredde og geografi. SpareBank 1 SMN har gjennom flere år lagt systematisk vekt på verdikjedetanking i utvikling av sine produkter og tjenester.

Metode for beregning av økonomisk kapital

Beregning av økonomisk kapital tar utgangspunkt i volatiliteten i den delen av SpareBank 1 SMN sine inntekter og kostnader hvor det ikke er allokert kapital gjennom andre risikokategorier. Volatiliteten beregnes på bakgrunn av elementer som mulig endring i kundeadferd som følge av alvorlig økonomisk tilbakeslag, endring i konkurransesituasjon eller produktinnovasjon.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for forretningsrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.8 Strategisk risiko

Definisjon

Risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessige rammebetingelser.

Styring og kontroll

SpareBank 1 SMN har årlig en strategiprosess som involverer styre, ledelsen og divisjonene i arbeidet. En sentral del av strategiprosessen er å evaluere konsernets styrker, svakheter, trusler og muligheter. Arbeidet ender ut i et strategisk målbilde for de neste 3 år med en tilhørende forretningsplan.

Konsernledelsen foretar både månedlig og kvartalsvis evaluering av konsernets prestasjoner og strategiske retning. Det foretas også en periodisk oppfølging av strategisk retning og det strategiske risikobildet i styret.

Det foretas løpende overvåking av endring i risikobildet knyttet regulatoriske endringer i rammebetingelsene.

Metode for beregning av økonomisk kapital

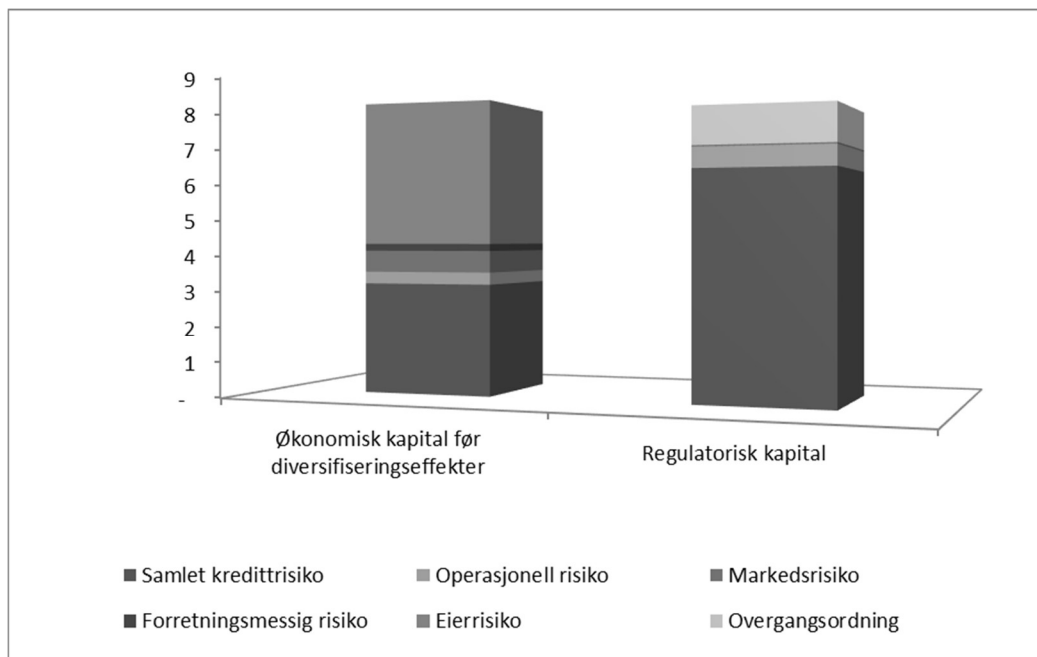
SpareBank 1 SMN beregner økonomisk kapital basert på en risikoanalyse av konsernets strategiske risikobilde med tilhørende scenarioanalyser.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for strategisk risiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

5. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV

I grafen nedenfor er det gjort en sammenligning mellom minimumskrav til ansvarlig kapital (Pilar 1) og behovet for økonomisk kapital (Pilar 2). Det er også redegjort for hovedårsaken til forskjellene mellom de to pilarene.

Figur 23 - sammenligning økonomisk vs regulatorisk kapitalbehov

Hovedforskjellene mellom økonomisk kapital (Pilar 2) før diversifiseringseffekter på 8,9 mrd. kroner og minimumskrav til ansvarlig kapital (Pilar 1) på 8,1 mrd. kroner (før overgangsregler) skyldes i hovedsak:

- **Kreditrisiko:**
 - *PD:* Ved beregning av økonomisk og regulatorisk kapitalbehov, benyttes PD for den enkelte motpart. På grunn av særskilte krav til sikkerhetsmarginer er nivået på den regulatoriske PD høyere enn den økonomiske.
 - *Tapsgrad Gitt Mislighold (LGD):* For IRB-eksponeringer mot massemarked er det definert et gulv på LGD på 20 %, dette medfører at gjennomsnittlig LGD er høyere for regulatoriske formål enn det bankens interne modeller tilsier.
Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stilte sikkerheter på bakgrunn av egne erfaringer over tid, og slik at disse ut fra en konservativ vurdering reflekterer den antatte realisasjonsverdi i en nedgangskonjunktur. SpareBank 1 SMN sine interne estimater for Tapsgrad Gitt Mislighold er vesentlig lavere enn de myndighetsfastsatte gulvverdiene for boliglånsporteføljen.
 - *Konsentrasjonsrisiko:* IRB-regelverket forutsetter at utlånsporteføljene er så godt diversifisert at hvert enkelt engasjement isolert sett ikke påvirker risikoen i porteføljen. Denne forutsetningen er troverdig i forhold til eksponeringer mot PM-engasjementer, men bedriftsmarkedsporteføljen har konsentrasjoner, både i forhold til store enkeltengasjement og i forhold til bransjesammensetning. Banken beregner derfor behovet for økonomisk kapital for å hensynte konsentrasjonsrisiko knyttet til størrelse og bransje.
- *Eierrisiko:* Det beregnes økonomisk kapital (Pilar 2) for eierrisiko i datterselskaper og tilknyttede selskaper tilsvarende 4,5 mrd nok før diversifiseringseffekter. Det foretas proporsjonal konsolidering av kapitalkravet i selskapene BN Bank, SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt. Eierpostene i SpareBank1 Gruppen og SpareBank 1 Kredittkort går til fradrag med 100 % i konsernets rene kjernekapital for den del som overstiger 10 % av konsernets rene kjernekapital. Den delen av eierandelen som ikke går til fradrag i ren kjernekapital gis en risikovekt på 250 %.
- *Forretningsrisiko (inkludert strategisk risiko):* Det beregnes økonomisk kapital (Pilar 2) for forretningsrisiko (inkludert strategisk risiko), mens denne ikke er egen risikoform ved beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital.
- *Diversifiseringseffekter:* Diversifiseringseffekter oppstår fordi ulike aktivaklasser/risikotyper ikke er perfekt korrelert. Det medfører at det samlede kapitalbehovet er lavere enn summen av kapitalbehov for

hver enkelt risikokategori. I vurderingen av nødvendig økonomisk kapital hensyntar banken disse effektene. Diversifiseringseffektene tar utgangspunkt i observerte korrelasjoner, disse er så justert for å hensynta risikoen for at korrelasjonen vil bli sterkere i en nedgangskonjunktur.